

Atlanten

En arkeologisk undersökning invid havet

Kvarteret Atlanten

Öregrund

Uppland

Malin Lucas

Atlanten

En arkeologisk undersökning invid havet

Kvarteret Atlanten

Öregrund

Uppland

Malin Lucas

Omslagsbild: Foto av undersökningsytan med Öregrundsgrepen i bakgrunden. Foto Malin Lucas, Upplandsmuseet.

Upplandsmuseets rapporter 2009:37
Arkeologiska avdelningen
ISSN 1654-8280

© Upplandsmuseet 2009

Planer: Malin Lucas

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Ärende nr MS 2006/1674.

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018-16 91 00. Telefax 018-69 25 09
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

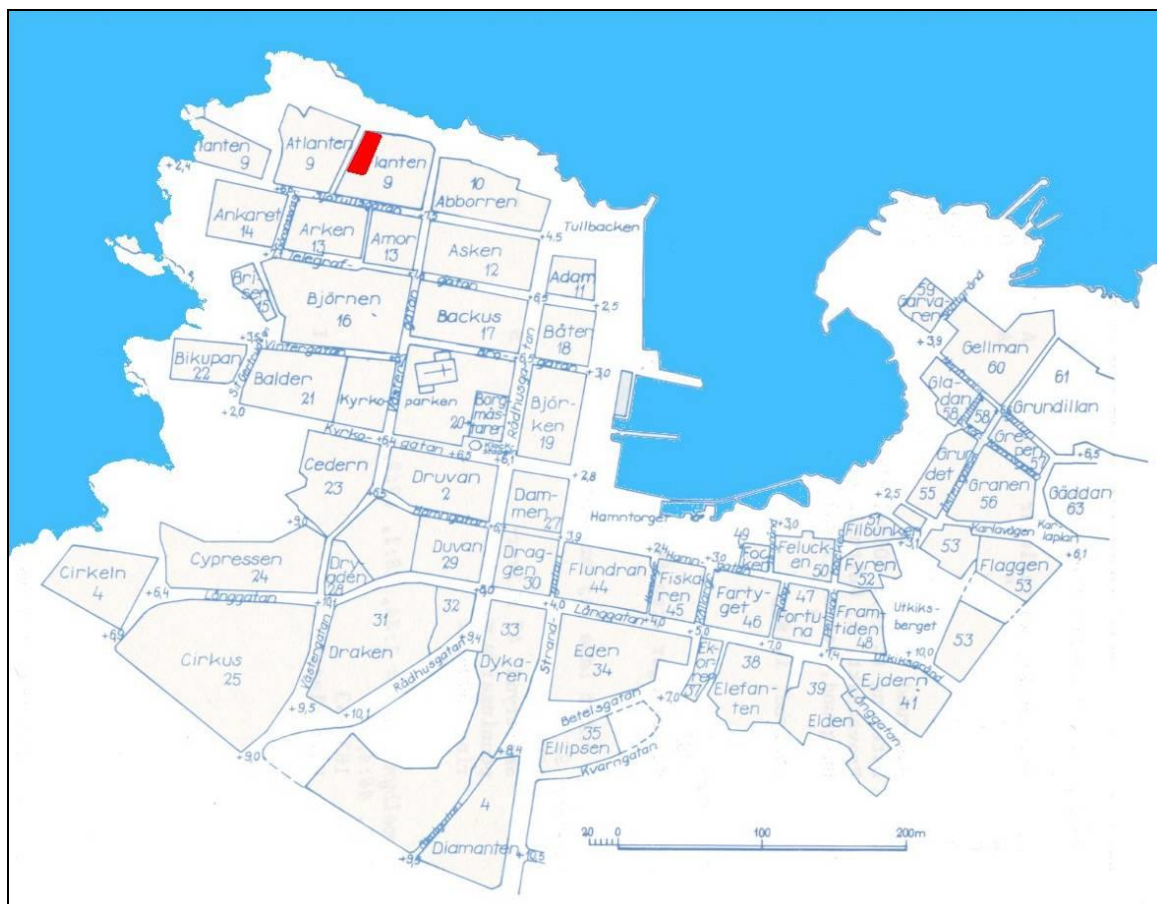
Inledning	6
Målsättning	7
Arbetsföretaget	7
Bakgrund	9
Öregrunds tidigaste historia	9
Kvarterets historia	10
Topografi	11
Tidigare arkeologiska undersökningar	12
Resultat – kvarteret Atlanten	13
Ambition och prioriteringar	13
Genomförande	13
Anläggningar	14
Fynd	21
Resultat – Tullportsgränd	26
Sektion 1	27
Sektion 3	28
Tolkning och diskussion	30
Sammanfattning	32
Referenser	33
Muntliga	33
Litteratur	33
Administrativa uppgifter	34
Bilaga 1 – anläggningar	35
Bilaga 2 – rutbeskrivningar	36
Bilaga 3 – kritpipor (Arne Åkerhagen)	40
Bilaga 4 – keramik (Joakim Kjellberg & Linda Qviström)	43
Bilaga 5 – fyndlista kvarteret Atlanten	51
Bilaga 6 – fyndlista Tullportsgränd	78

Inledning

Under september 2008 utförde Upplandsmuseet en arkeologisk undersökning i kvarteret Atlanten, Öregrund. Området var beläget inom gränsen för fornlämning 142:1, Öregrunds medeltida stads utbredning. Orsaken till undersökningen var planerad nybyggnation i kvarteret och att tidigare undersökningar på platsen visat att det fanns bevarade kulturlager.

Den aktuella tomten är belägen i norra delen av den medeltida staden och ovanför den tänkta dåtida strandlinjen. Arbetet skedde efter beslut från länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-9507-08, 2008-09-18) och uppdragsgivare var Leni Varik och Peter Fäldt, Öregrund.

I denna rapport finns även resultaten från en undersökning i Tullportsgränd, inför nedläggning av VA-ledningar. Den utfördes strax efter undersökningen i kv Atlanten i början av oktober 2008. Arbetet skedde efter beslut av länsstyrelsen i Uppsala län (dnr 431-14343-08, 2008-09-30). Uppdragsgivare för detta ärende var Östhammars kommun, tekniska kontoret.

Figur 1. Översikt över kvartererna i Öregrund med det aktuella området markerat i rött.

Målsättning

Undersökningen syftade till att försöka besvara ett antal uppställda frågeställningar, med utgångspunkt från aktuellt forskningsläge och resultaten efter förundersökningen (se sid 12). Dessa var bland annat:

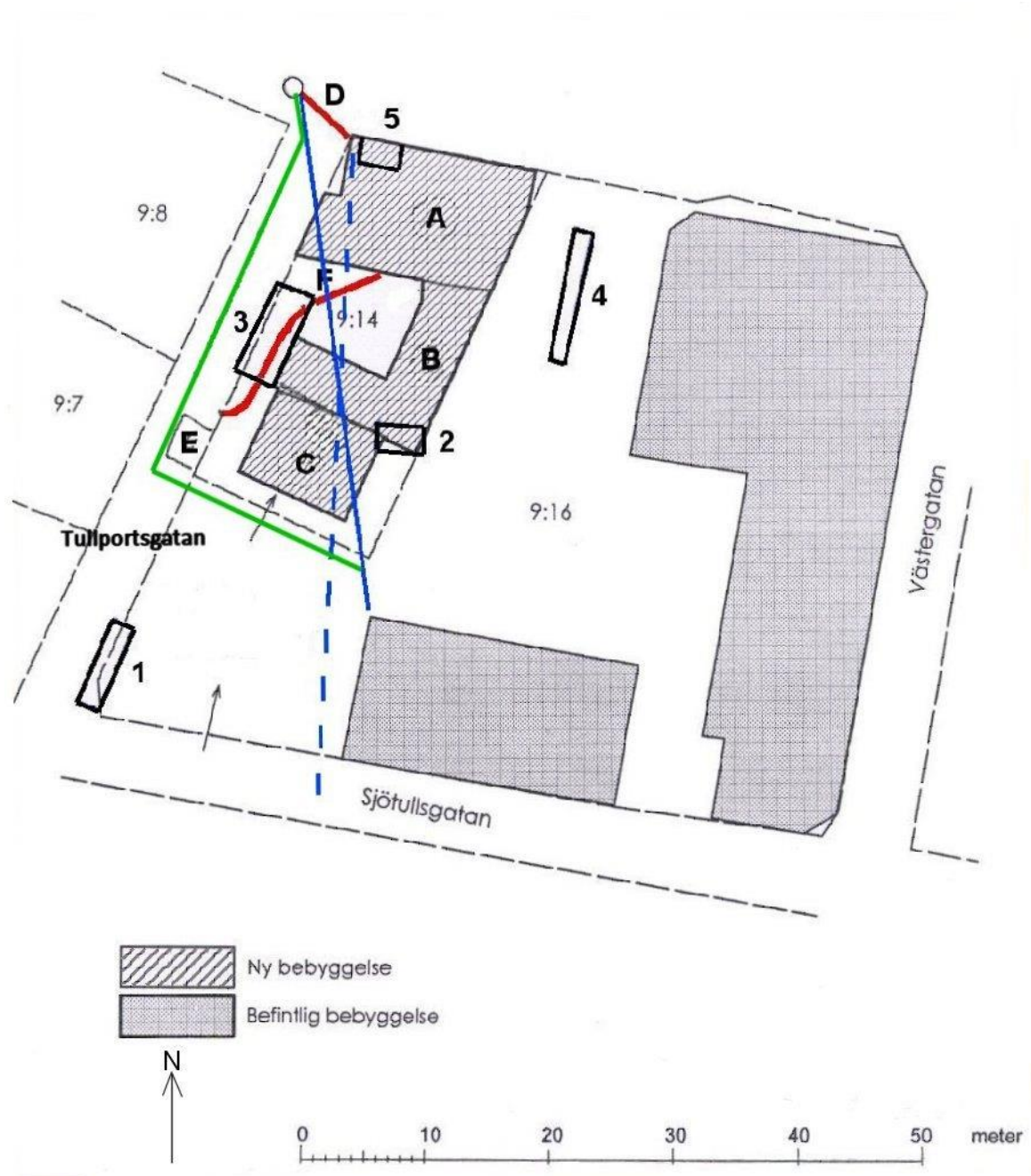
- Har denna del av staden ingått i den äldsta stadskärnan eller är detta ett utkantsområde av staden där de vid förundersökningen påvisade kulturlagren tillkommit genom dumpning av avfall.
- Om detta är en del av den tidigare stadskärnan, har den i så fall varit bebyggd under stadens två perioder, dvs från 1491 fram till 1521 och från 1554 och framåt då staden återigen fick nya privilegier.
- Finns det spår efter ett äldre gatu- och tomtsystem. Kyrkan, vissa äldre källare och mindre gränder visar att en tidigare stadsplan funnits före den nuvarande reglerade rätvinkliga planen.
- Några brandlager dokumenterades inte vid förundersökningen 1990, men om sådana framkommer är det av vikt att försöka fastställa åldern på dem, med tanke på den stora mängd bränder staden drabbats av.
- Försöka funktionsbestämma byggnadsrester om sådana påträffas. Den fyndmängd som framkom vid förundersökningen kan vara till hjälp vid detta.

Undersökningen anknyter till Upplandsmuseets forskningsprogram gällande de administrativa systemen inom länet. Öregrund som en anlagd stad med starka sjöfarts- och utlandshandelsintressen, ofta stick i stäv mot centralmaktens intentioner, gör det viktigt att undersöka stadens tidiga historia. Även järnets betydelse med Öregrund som en utskeppningshamn kan vara av vikt.

Arbetsföretaget

Exploateringsytan för den planerade nybyggnationen i kvarteret hade en sammanlagd yta av ca 330 m² (fig 2). Av denna del kom en huskropp (A) i norr att påverka underliggande kulturlager med en yta av 160 m² minus kända störningar efter tidigare VA-schakt. Den södra huskroppen (C) kom att anläggas direkt på mark med platta. Här skyddas kulturlagren av upp till 0,8 m tjocka fyllnadslager varför kulturlagren inte kommer att beröras. Den mellersta huskroppen (B) kom också att anläggas på en platta utan att eventuella underliggande kulturlager påverkades. Sett till denna planläggning fanns det alltså behov av att undersöka ytan under huskropp A.

Nedläggningen av VA-ledningar skedde i södra delen av kvarteret ut i Tullportgränd med vidare fortsättning åt norr. Syftet var bland annat att ta tidigare ledningar ur bruk (som ligger under planerad byggnation) och på så sätt möjliggöra att nybyggnationen kan kopplas in i systemet. Schaktets totala längd uppgick till ca 50 m varav 30 låg i Tullportsgränd och 20 inom kvartersmark.

Figur 2. Planerad byggnation (hus A-C) samt servisanslutningar (röda linjer) och befintligt VA-schakt (blå linjer). D markerar större störning efter tidigare VA-ledningar och E markerar platsen för befintlig transformatorstation. Grön linje är arbetet med VA-schaktet beställt av kommunen. 1-5 är förundersökningsschakt från 1990.

Bakgrund

Öregrunds tidigaste historia

Öregrund grundades 1491 som en ersättare till Östhammar, vars hamn under årens lopp hade grundats upp och därför inte längre fungerade tillfredsställande. Den nya staden fick emellertid en allt annan än önskvärd start då den blev hårt åtgången av danskarnas härjningar och brändes ned 1508 eller 1509. Den brändes sedan återigen ned 1521, varpå invånarna uppmanades att flytta därifrån, vilket också de flesta gjorde och då tillbaka till Östhammar. Eftersom ett antal invånare beslutade sig för att stanna kvar försvann inte den unga staden och 1554 stadfästes Öregrunds privilegier och skulle återigen befolkas av de nygamla Östhammarborna, något som troligtvis aldrig skedde. Staden brann sedan 1554 och återigen 1652, varefter den förblev oförstörd tills 1719 då det var ryssarna som stod för facklorna. 1744 skedde en nedbränning av staden under mer kontrollerade former, som ett led i en stadsreglering (och branden 1652 skedde för övrigt troligen också av samma orsak). Den sista av de större kända stadsbränderna inträffade år 1829, då några kvarter väster om hamnen brändes ned.

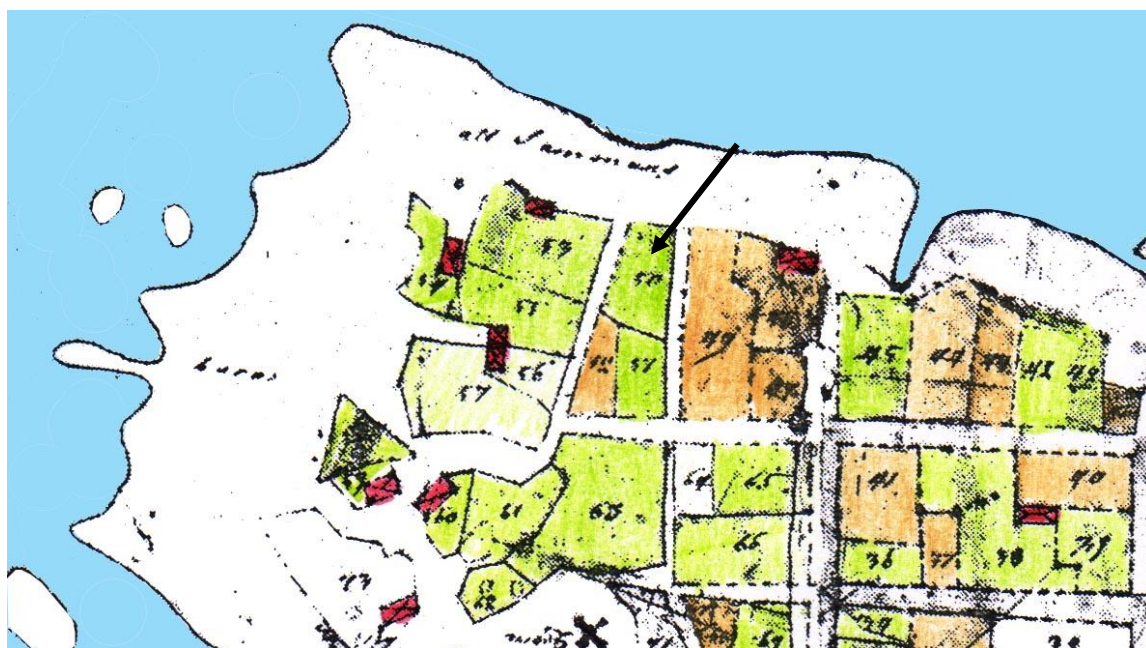

Figur 3. Vykort över Öregrund från början av 1900-talet. Fotot är taget från sydost med kyrkan i bakgrunden.

Både Öregrund och Östhammar räknas till länets fyra städer med medeltida anor, de övriga två är Uppsala och Enköping. Öregrund har troligen under både medeltid och senare historisk tid varit den minsta staden av dessa. År 1700 hade staden 415 invånare fördelade på 127 gårdar. Efter rysshärjningarna 1719 minskade invånarantalet till 266 personer och först mot mitten av seklet man hade man kommit ikapp. De medeltida städerna hade dock generellt en mindre mängd invånare. Runt 1650 låg Öregrund på 35:e plats av de 73 städer som fanns i Sverige (Sandelin 1980). Som jämförelse kan nämnas Uppsala som i början av 1600-talet hade drygt 2200 invånare medan Öregrund kanske bara hade runt 300 stycken (Sidén 2002).

Kvarterets historia

Den äldsta historien i kvarteret är inte känd, men 1814 års karta ger upplysningar om användningen vid denna tid. Som syns på utdrag ur 1814 års karta består området i norr till mestadels av hagar och kålgårdar, med mindre byggnader liggandes glest däremellan. Det är först efter denna tid som området börjar förtätas.

Figur 4. På 1814 års karta domineras stadsbilden totalt av hagar och kålgårdar, Öregrund framstår närmast som en stor men glesbebyggd landsby. Den berörda tomten markerad med pil (nr 50 på kartan) benämns Bagar Petterssons hage. På bilden visas ett utsnitt ur kartan där kålgårdarna är gula och hagarna gröna. Utmärkta byggnader har rödfärgats (efter beskrivning i avskrift, Landsarkivet i Uppsala).

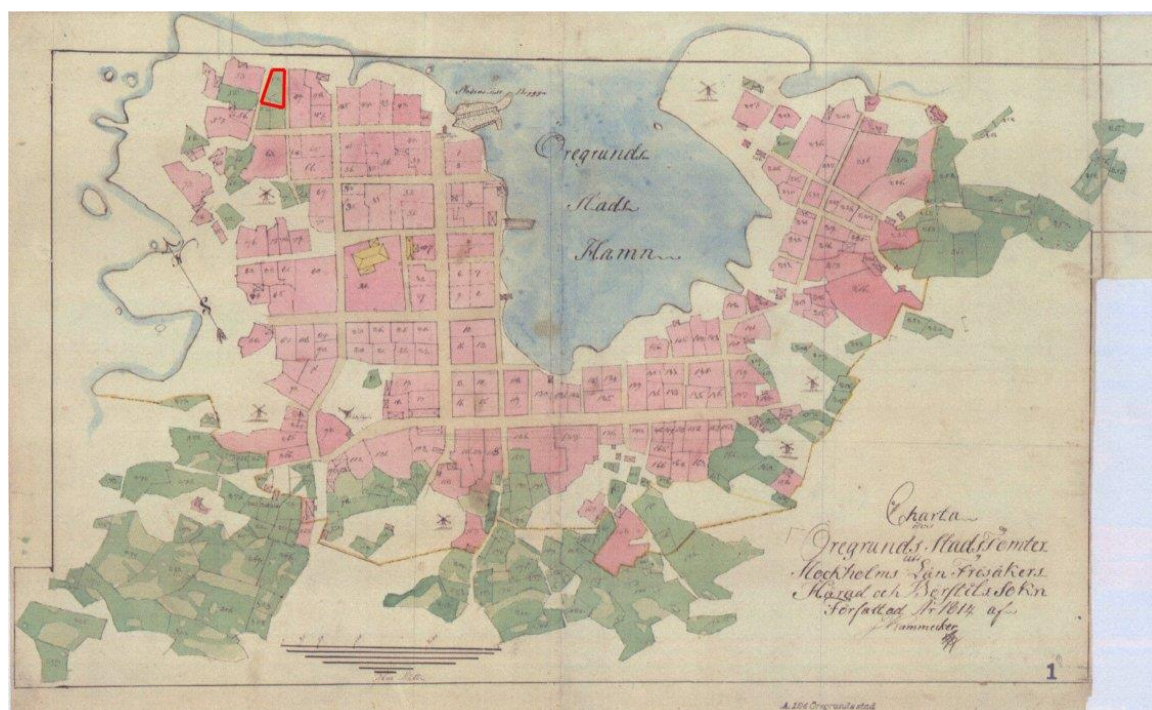

Topografi

Stadens topografi domineras av en kuperad bergsterräng, som stupar brant ner mot havssidorna och hamnen. Denna ursprungliga topografi, som än i dag syns i staden, har bildat och format staden fram tills det en reglering skedde. Bortsett från vissa större flacka ytor finns eventuella kvarvarande äldre kulturlager att söka inom sprickor och bergsskrevor.

Kvarteret är beläget i den norra delen av staden på en nivå mellan 5–7 m.ö.h. En äldsta tänkbar, ej verifierad strandlinje kan ha legat mellan 3-4 m.ö.h. Med denna nivå har kvarteret till fullo legat ovanför strandlinjen men dikt intill denna vid stadens etablering. Däremot finns inget naturligt hamnläge invid strandlinjen, varför aktiviteter knutna till detta bör saknas. Kanske har detta yttre, vindpinade och havsnära läge påverkat etableringen.

Det finns inga kartor eller nedteckningar som visar hur den äldsta stadsplanen i Öregrund såg ut. Omläggningar kan ha skett vid ett eller flera tillfällen i samband med någon av de ymnigt förekommande bränderna men den första regleringen man känner till skedde efter branden 1652. Inte heller denna stadsplan finns tillgänglig på någon bevarad avritning, varför stadens utseende vid denna tid inte är känt. Det är emellertid osäkert om någon mer reglering skedde efter detta. Den karta från 1738-60 som visar en stadsplan över Öregrund är sannolikt inte verklighetsbaserad, utan visar troligen planerna för en icke genomförd reglering. Den tidigast kända kartan från Öregrund är så sen som från 1814 och staden tycks efter detta inte genomgått några större förändringar.

Figur 5. Karta över Öregrunds stads tomter av D Kammecker 1814. Platsen för undersökningen markerad med rött.

Tidigare arkeologiska undersökningar

Överlag har få arkeologiska undersökningar företagits i Öregrund och de undersökningar som gjorts har i allmänhet varit av ringa omfattning. Många av de mindre undersökningarna har endast resulterat i iakttagelser av kulturlager som inte kunnat dateras.

Kvarteret Atlanten har tidigare varit aktuellt för nybyggnation. Restaurang Hasselbacken, som tidigare fanns i kvarteret planerade i början av 1990-talet att bygga ut verksamheten (något som sedan aldrig kom till stånd). I samband med detta gjordes under 1990 en mindre förundersökning i området av Riksantikvarieämbetet. Vid undersökningen konstaterades att kulturlager med en tjocklek av 0,1-0,3 meter fanns i de flesta av de upptagna schakten och att det troligtvis härrörde från 1600-talet (Bergold och Grälls 1990).

I övrigt har fåtaliga undersökningar företagits i norra delen av Öregrund och de som skett har varit av begränsad omfattning. Bland annat har kulturlager från 1600/1700-tal påträffats i kvarteret Båten, söder om det aktuella området (Qviström 2006). Sydost om kvarteret Atlanten har ett brandlager iakttagits i kvarteret Asken, dessvärre odaterat. Eftersom flera större bränder inträffat i staden kan lagret höra till någon av dessa (Elwendahl 1990).

Resultat – kvarteret Atlanten

Ambition och prioriteringar

Ambitionsnivån för undersökning inför bostadsbyggandet var att totalundersöka och prioritera ytan under huskropp A. Denna undersökningsyta uppgår till 160 m². I västra delen finns störningar efter ett tidigare VA-schakt varför den verkliga undersökningsytan reducerades till ca 130 m². För huskropp B förelåg en lägre ambitionsnivå, där schaktningsövervakning med erforderlig dokumentation skulle ske på de platser där eventuella plintar skulle grävas ner. Ytan under huskropp C påverkades inte av byggnationen och därför skedde ingen undersökning på denna plats.

Inom yta A avsågs undersökningen att utföras med samma metod som använts vid senare års stadsarkeologiska undersökningar utförda av Upplandsmuseet. Efter avbaning med maskin av det ca 0,3 m tjocka fyllnadslagret skulle det underliggande 0,3 m tjocka kulturlagret undersökas. Detta skulle innebära att undersökning och dokumentation skulle ske lagervis, där varje lager eller konstruktion skulle registreras som en egen enhet. Tanken var att enheterna skulle beskrivas enligt ett enhetligt formulär och föras in i ett relationsschema, en s.k. Harris Matrix. Lagerutbredning, konstruktioner, prover som samlades in för analys samt vissa fynd (framför allt de som påträffas *in situ*) skulle mätas in digitalt med hjälp av totalstation. Den digitala inmätningen avsågs att kompletteras med för hand upprättade plan- och sektioner i skala 1:20. Fotodokumentation skulle ske digitalt, och all dokumentation skulle därefter föras in och bearbetas i Intrasis. Föremålsfynd och osteologiskt material avsågs att samlas lagervis.

Yta B där en lägre prioritering skulle gälla var det meningen att eventuella platser för plintar skulle schaktas ut med maskin. Var det så att djupet för dessa påverkade underliggande kulturlager skulle ytan dokumenteras arkeologiskt. Det samma gällde för den kabelgrav där elledningar mm skall anslutas till byggnaden i väster.

Genomförande

Undersökningsytan omfattade ett område på runt 150 m² och var belägen i en svag nordsluttning. Flera större störningar fanns inom området, framför allt gällde det den nordligaste delen, där ett större schakt grävts ända ned till berggrunden. Andra, mindre störningar fanns spridda över ytan.

Undersökningen i kvarteret började med att sentida fyllnadslager avlägsnades med grävmaskin. När kulturlager eller strukturer av intresse påträffades avbröts schaktningen och handgrävning vidtog. Ett lokalt koordinatnät upprättades och ytan undersöktes sedan genom rutgrävning med meterrutor varannan meter samt i vissa fall tvåmetersrutor. Orsaken till att rutgrävning valdes var att inga urskiljbara lager kunde skönjas i den profil som initialt rensades fram i kanten av en större störning i norra delen av schaktet. Det tycktes i stället vara fråga om ett homogent lager. När avvikande lager sedan ändå påträffades samlades fynden från dessa in separat, till skillnad från det homogena lagret där fynden samlades stickvis, från stick om 0,10

meter. Schaktet dokumenterades på ritfilm i skala 1:50, där olika lager, strukturer och rutor markerades. Schaktplaner upprättades på två olika nivåer. Höjd över havet dokumenterades över hela ytan, både i toppen och i botten av lagret, med hjälp av avvägningsinstrument. I schaktkanten mot öster rensades en långprofil fram som ritades i skala 1:20. Fotodokumentation skedde med hjälp av digitalkamera.

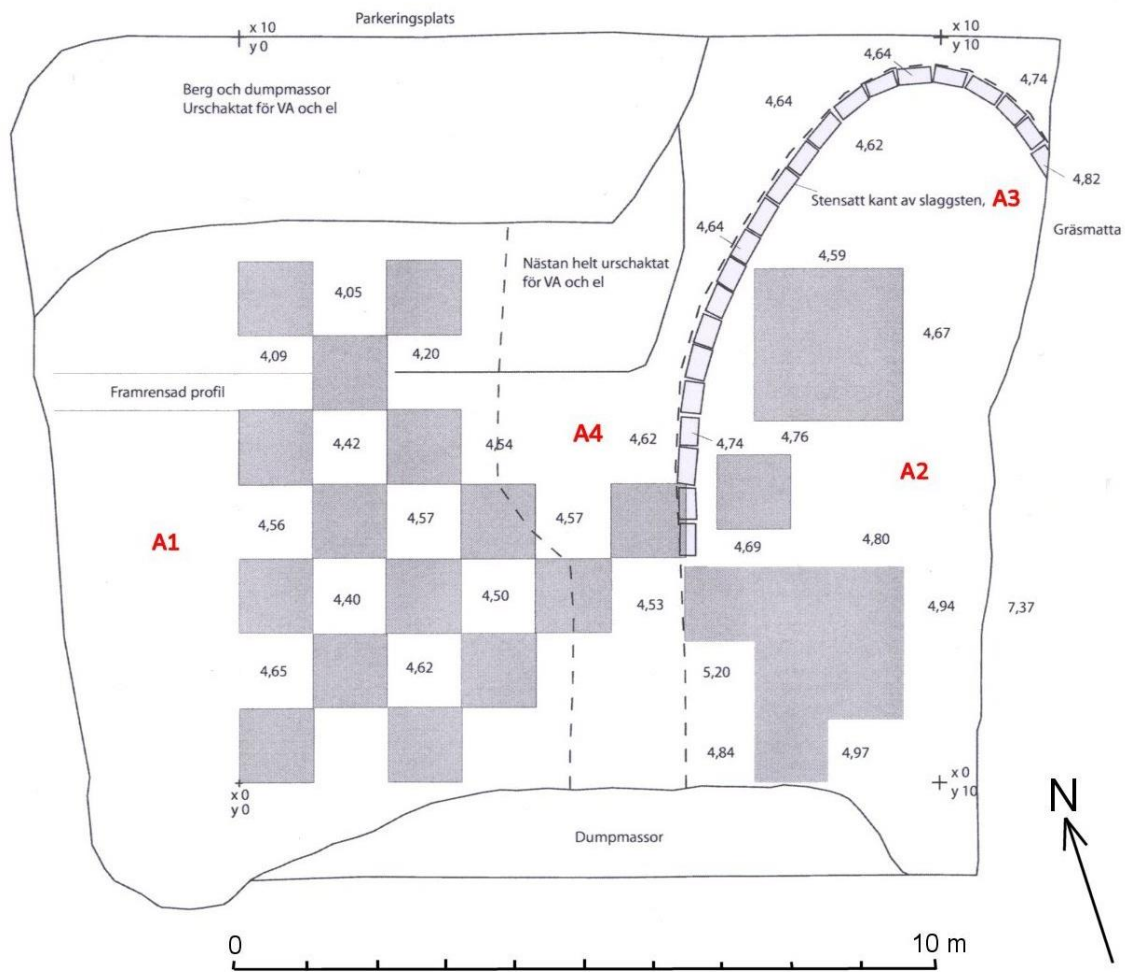

Figur 6. Den undersökta delen av kv. Atlanten markerad med blått. Figuren visar även läge för de profiler som ritades både vid Atlanten och vid Tullportsgränd (röd markering).

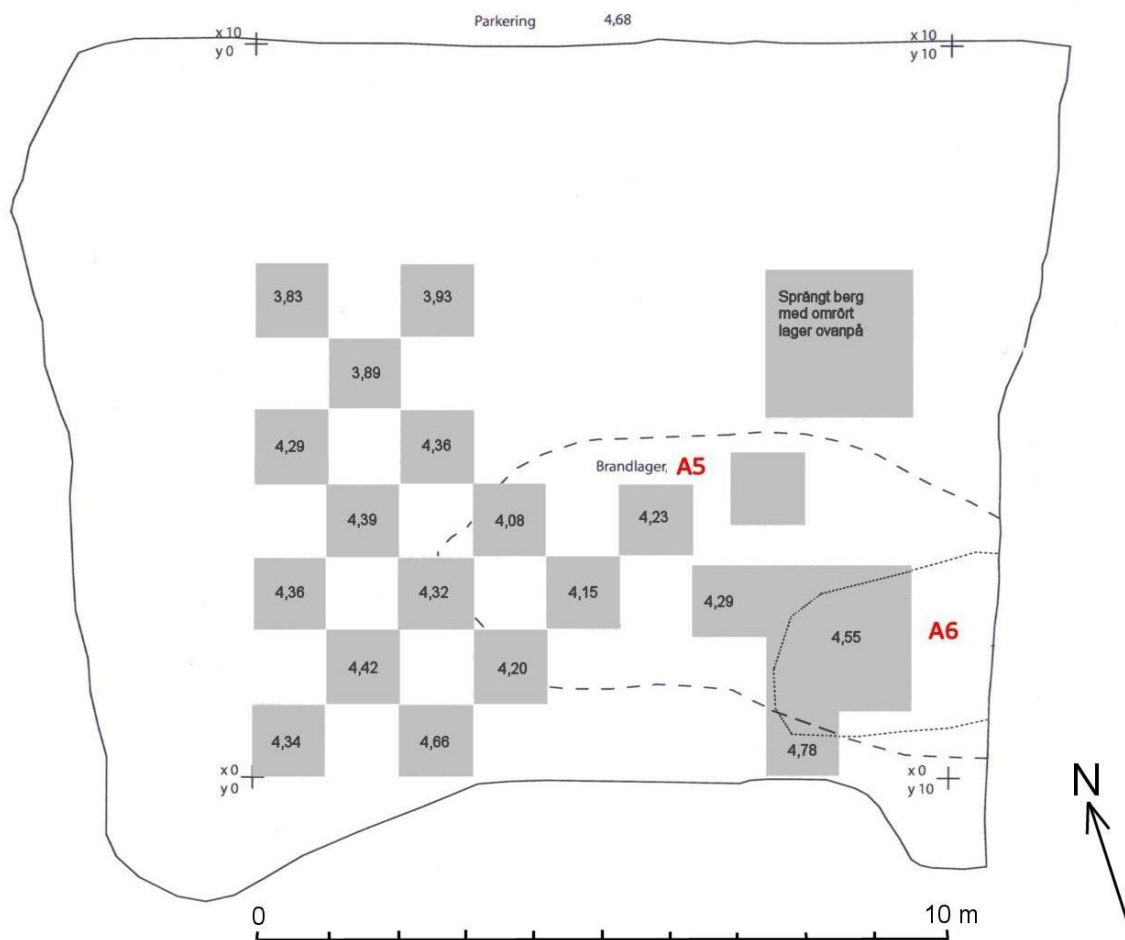
Anläggningar

Sammanlagt sex anläggningar kunde urskiljas inom undersökningsytan. Fyra av dessa återfanns inom den övre nivån medan två låg i den undre nivån. Överst fanns ett kulturlager över större delen av ytan A1. Innanför en slaggstenskonstruktion A3, fanns ett kulturlager/odlingslager A2. Strax utanför denna konstruktion fanns en grusgång A4.

I den undre nivån fanns ett större brandlager A5 och inom detta fanns spår efter en trolig byggnad A6.

Figur 7. Schaktplan över den översta nivån med anläggningarna A1-A4. Rutgrävning skedde inom de markerade rutorna, ner till angiven nivå.

Figur 8. Schaktplan över den undre nivån med anläggningarna A5-A6. Rutgrävning skedde inom de markerade rutorna, ner till angiven nivå.

A1 Kulturlager

Ett relativt homogent kulturlager fanns över större delen av ytan, utom i de områden där störningarna sträckte sig hela vägen ned till den underliggande berggrunden. Kulturlagret var som mest upp mot en halvmeter tjockt. Lagret vilade till största delen av ytan direkt på hälleberget men i vissa delar fanns under det homogena lagret ett brandlager, eller åtminstone ett lager med kolbemängt material. I lagret påträffades ett blandat fyndmaterial bestående av ben, keramik, järnföremål och kritpipor. Lagret tolkades inte vara avsatt på plats utan hade snarare tillkommit som ett utkast- eller utfyllnadslager.

A2 Kulturlager/odlingslager

Detta lager återfanns på insidan av A3 och skiljde sig tydligt från kulturlagret A1, genom att det var betydligt sandigare med ett innehåll av mycket tegel men även

keramik, ben etc. Lagret tolkades att vara utfyllnad inom A3 och använt som planteringsjord.

A3 Slaggstenskonstruktion

I östra delen av schaktet påträffades under fyllnadsmassorna en stenlagd kant av slaggsten. Stenen var lagd i ett skift med svaga spår av murbruk mellan stenarna. Huruvida ytterligare skift funnits gick inte att med säkerhet avgöra men inga spår av murbruk kunde iaktas på ovansidan av stenarna, vilket skulle indikera att det inte rört sig om någon högre mur.

Slaggstensraden var svängd och torde ha varit drygt 10 meter lång. På vad som avsågs som utsidan av stenraden (västra sidan) framkom ett grusigt lager som tolkades som en möjlig rest av en grusad gång eller liknande. På insidan (öster om) konstruktionen visade rutgrävningen att lagret här troligen bestod av någon slags odlingsjord. Den var betydligt sandigare än det egentliga kulturlagret och även om en del fynd påträffades i detta lager och då främst tegel.

Konstruktionen tolkades som en trolig parkanläggning, sannolikt en rabatt för växter, med en utanförliggande grusgång. Parken har troligen haft ett samband med den badanläggning som anlades här runt sekelskiftet 1800/1900.

Figur 9. Konstruktionen av slaggsten A3, omslöt en yta med vad som tolkades vara odlingsjord. Troligen hör konstruktionen till en sentida parkanläggning. Foto mot söder: Malin Lucas, Upplandsmuseet.

A4 Grusgång

På västra sidan om slaggstenskonstruktionen A3, fanns ett område som i princip följde slaggstenskanten och som även fortsatte söder om där denna upphörde att

synas. Detta område bestod av grusig silt, delvis uppenbarligen uppblandad med krossat tegel, vilket gav grusgången en rödaktig färg. Anläggningen har tolkats som en trolig grusgång i en förmodad trädgårdsanläggning i anslutning till slaggstenskonstruktionen. Inga spår av grusgången fanns på östra sidan av slaggstenskonstruktionen, vilket torde påvisa att dessa anläggningar är samtida. Troligen har dessa konstruktioner varit på plats när den stora urschaktningen i den norra delen av schaktet gjordes, då denna synes ha tagit hänsyn till såväl grusgång som slaggstenskonstruktion.

Figur 10. Den rödfärgade troliga grusgången som löpte längs kanten av slaggstenskonstruktionen. Foto mot sydost: Anneli Blom, Upplandsmuseet.

A5 Brandlager

Brandlagret upptog en yta av ca 30 m². Lagret vilade direkt på berggrunden och i vissa fall fanns ett tunt lager naturligt sjögrus mellan brandlagret och klippan. Lagret var som tjockast cirka 0,14 meter, men i de flesta fall betydligt tunnare. Lagret innehöll kol och sot i varierande mängd samt enstaka fynd.

A6 Byggnad

Brandlager med aska fanns över ett begränsat område i schaktets sydöstra del. Den underliggande berggrunden visade här tydligt att branden skett på plats och att det inte rörde sig om deponerade brandrester. De fynd som påträffades i asklagret var också eldpåverkade. Eftersom asklagret, med underliggande kollager och tydligt bränd berghäll förekom på en begränsad yta av undersökningsområdet låg det nära till hands att tolka dessa företeelser som resterna efter en nedbrunnen byggnad.

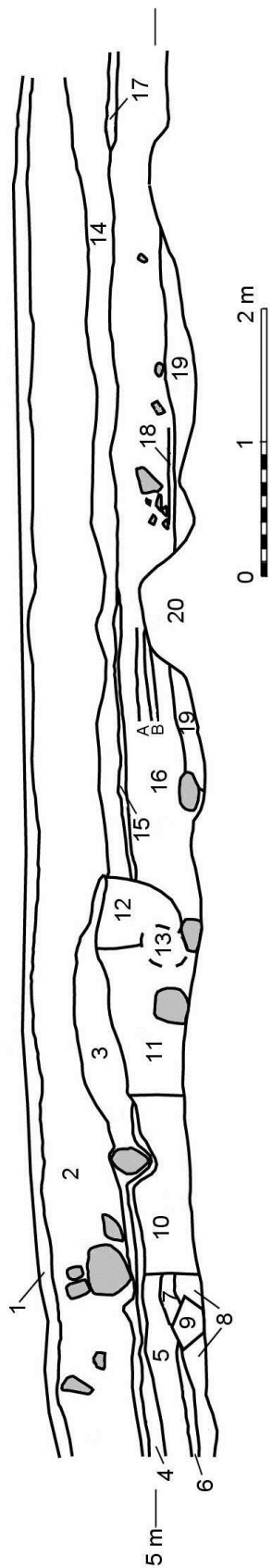

Figur 11. Ungefärlig utbredning av brandlagret efter byggnaden A6. Foto mot öster: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Eftersom inga ytterligare spår av en sådan byggnad påträffades, såsom syllsten eller dylikt, verkar det rimligt att anta att den möjliga byggnaden varit av enklare slag, exempelvis en sjöbod eller ett båthus, vilket också läget intill vattnet gör rimligt att anta. En sådan enkel struktur torde inte vara uppbyggd av annat än trä och därför inte heller lämna efter sig mer än de ytterst vaga spår som iaktogs. Det torde även vara fullt möjligt att uppföra en sådan enklare struktur direkt på berghällen, något som ter sig mer problematiskt med en större byggnad.

Att det inte fanns ytterligare spår av byggnader i det aktuella området tyder troligen på att området legat i utkanten av staden och att det här troligen funnits ett antal mindre byggnader av typ ekonomibyggnader här.

Figur 12. Sektionsritning mot öster i kv. Atlanten. Skala 1:20.

Lagerbeteckning:

- 1 Gräs
- 2 Fyllnadslager bestående av grovt grus och större stenar
- 3 Gulvit fin sand, trolig sättsand eller dylikt
- 4 Gråbrunt fint grus, fyllnadslager
- 5 Brungrå silt, fyllnadslager
- 6 Orangegrått grus, trolig trädgårdsgång, A4
- 7 Rödbränd silt
- 8 Trolig odlingsjord bestående av gråbrun kulturlager uppblandad med sand, A2
- 9 Slaggsten tillhörande A3
- 10 Störning, möjlig planteringsgrop
- 11 Fyndrikt, troligen omrört kulturlager bestående av brungrå silt med inslag av sten och med mycket fynd
- 12 Trolig planteringsgrop med gråbrun grusig fyllning
- 13 Större trädrötter, troligen tillhörande planteringsgrop 12
- 14 Trolig växthorisont med humös gråbrun silt och med mindre rötter
- 15 Rödbränd silt
- 16 Kulturlager, A1, bestående av något sandig brungrå silt med inslag av svårdefinierade och svåravgränsade lager av grusig silt respektive beige silt (A respektive B)
- 17 Rödbränd silt blandat med tegel
- 18 Lager med gulvit aska, troligen tillhörande en nedbrunnen byggnad, A6
- 19 Brandlager bestående av sot- och kolbemängd silt
- 20 Berggrund

Figur 13. Översikt över den ritade sektionen vid kv. Atlanten. Foto mot sydost: Andreas Hennius, Upplandsmuseet.

Fynd

Sammanlagt registrerades 281 fyndposter från undersökningen. Den totalt övervägande delen (74 %) av fynden utgjordes av keramik, framför allt yngre rödgods. En hel del av det yngre rödgodset var krukmakeriavfall, felbränt eller defekt gods. Även andra fynd från krukmakeritillverkning såsom brännplåtar och olika stöd hittades vid undersökningen. Keramiken från kvarteret Atlanten tas upp i bilaga 4 tillsammans med fyndmaterialet från Tullportsgränd. Också vid denna undersökning framkom krukmakeriavfall.

Flinta		8
Glas		20
Keramik	Fajans	4
	Flintgods	11
	Porslin	1
	Stengods	5
	Vitbrännande lergods	6
	Yngre rödgods	176
	Övrigt	6
Metall	Cu-leg	3
	Järn	21
	Lättmetall	1
Piplera		19
Summa		281

Figur 14. Antal fyndposter per materialgrupp.

Flinta

Sammanlagt registrerades åtta fyndposter med flinta. Dessa representerade 13 fragment fördelade på 134 g. Fyra av fragmenten var brända. De flesta flintfragmenten bar spår av att ha varit slagna mot metall och tolkades som böss- eller eldslagningflinta.

Glas

Vid undersökningen hittades 21 glasfragment fördelat på 145 g. Fjorton fragment av hålglas och fem av planglas. Två av hålglasskärvorna var av mycket tunt glas, kanske dryckesglas eller tunna flaskor. Dessa var gjorda av i det närmaste ofärgat glas, den ena mycket svagt lila och den andra svagt grönaktig. Elva fragment var av något tjockare, i regel grönt glas, sannolikt från flaskor. Fynd nummer 129 utgjorde en vid, utställd mynningsbit till en flaska med kort hals, möjligen från en fyrsidig så kallad schatullflaska. En annan mynningskårva (fnr 80) kommer från en flaska som troligen kan dateras till 1700-tal eller sent 1600-tal (jfr Ingelman-Sundberg 1985:192). Fyndnummer 142 är skärvor från en blå, fyrsidig flaska som troligen kan dateras till andra delen av 1600-talet eller möjligen första delen av 1700-talet (Lars G Henricson, muntlig uppgift).

Av planglasskärvorna var två 1 mm tunna och svagt grönfärgade. Dessa kan komma från något tunnväggigt kärl eller föremål. De övriga skärorna var gröna och två av dem hade kröjlade kanter. De har förmodligen använts som fönsterglas eller ingått i något blyinfattat glasföremål.

Figur 15. Mykning från en flaska med kort hals, antagligen en fyrsidig schatullflaska (fnr 129). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Figur 16. Skärvor från en blå fyrsidig flaska (fnr 142) som troligen kan dateras till andra delen av 1600-talet eller första delen av 1700-talet. Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Keramik

Den godstyp som totalt dominerade i materialet var det yngre rödgodset. Vid undersökningen tillvaratogs 333 skärvor yngre rödgodsets fördelade på 176 poster. Den sammanlagda vikten var 5135 g. En femtedel av rödgodsskärvorna klassades som krukmakeriavfall. Bland detta fanns bland annat en brännplåt och stöd som använts vid keramiktillverkningen. En mer omfattande beskrivning av keramiken och krukmakeriavfallet återfinns i bilaga 4.

Figur 17. Brännplåt använd vid glasyrbränningen (fnr 149). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Figur 18. Stöd, använt vid keramikbränningen (fnr 151). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Metall

Metallfynden från undersökningen utgjordes av 28 järnföremål och 3 föremål av någon form av kopparlegering. Före konservering vägde järnet sammanlagt 695 g och föremålen av kopparlegering sammanlagt 19 g. Mer än hälften av järnföremålen var spikar av olika dimensioner. Möjligen är även de tre föremål som betecknats som tenar spikskaft. Utöver spikarna hittades ett bandformat beslag, en sporre, tre knivblad och ett fragment som kan vara en del av en järngryta. Ytterligare två järnföremål kunde inte identifieras före konservering. Två av knivbladen kan möjligen istället ha kommit från någon annan form av eggredskap, det tredje har tillhört en bordskniv. Sporren är ganska smal mellan skänklarna, ca 6,5 cm, och har haft en trissa.

Fynden av kopparlegering utgjordes av ett tunt, rektangulärt beslag, ett eventuellt kärlfragment samt en gjuten kopparknapp. Knappen (fnr 226) är välvd och har en enkel kantrand som enda dekorelement. Storleken är ca 20 mm i diameter. Knapptypen finns från 1700-tal och framåt (Helander 1991).

Figur 19. Sporren (fnr 225). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Figur 20. Bordskniven (fnr 83). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Kritpipor

Sammanlagt hittades 21 fragment av kritpipor, de flesta av dessa delar av skaft. Vikten var totalt 71 g. De sju huvuden/klackar som påträffades har bestämts av Arne

Åkerhagen, Tobaks- och tändsticksmuseet i Stockholm. Huvuddelen av dessa kritpipor kunde dateras till 1600-tal. Fyra av dem daterades till tiden 1660-1670/1675/1680. Tre av dessa var holländska, den fjärde engelsk. Ytterligare en engelsk kritpipa daterades till andra hälften av 1600-talet. De återstående två kritpiporna var svensktillverkade vid 1700-talets mitt. En pipa var tillverkad vid Olof Forsbergs pipfabrik i Stockholm 1739-59.

Av 1600-talspiporna var det en (fnr 8) som bar spår av långvarig användning. Skaftet var kort (avbrutet) och vältuggat. Arne Åkerhagens rapport återfinns i bilaga 3.

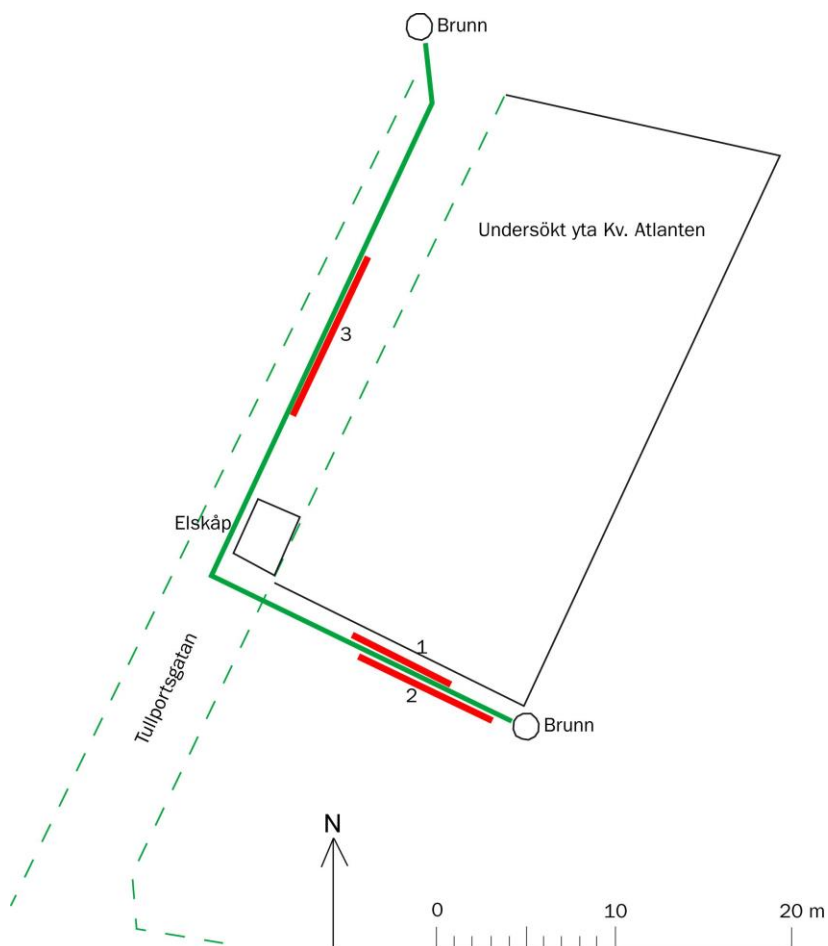
Figur 21. Välanvänd, holländsk kritpipa med bara en kort stump av skaftet kvar. Kritpipan har av Arne Åkerhagen daterats till 1660- 1675 (fnr 8, se bilaga 3). Foto: Linda Qviström, Upplandsmuseet.

Resultat – Tullportsgränd

När det gällde det andra uppdraget med VA-ledningen var ambitionsnivån att medverka vid schaktningen och vid detta tillfälle dokumentera i både plan och sektion de bevarade kulturlager med konstruktioner som kunde tänkas finnas i schaktet. Plan- och sektionsritning skulle ske för hand i skala 1:20 och fotodokumentation digitalt. Eventuella föremålsfynd avsågs att insamlas lagervis.

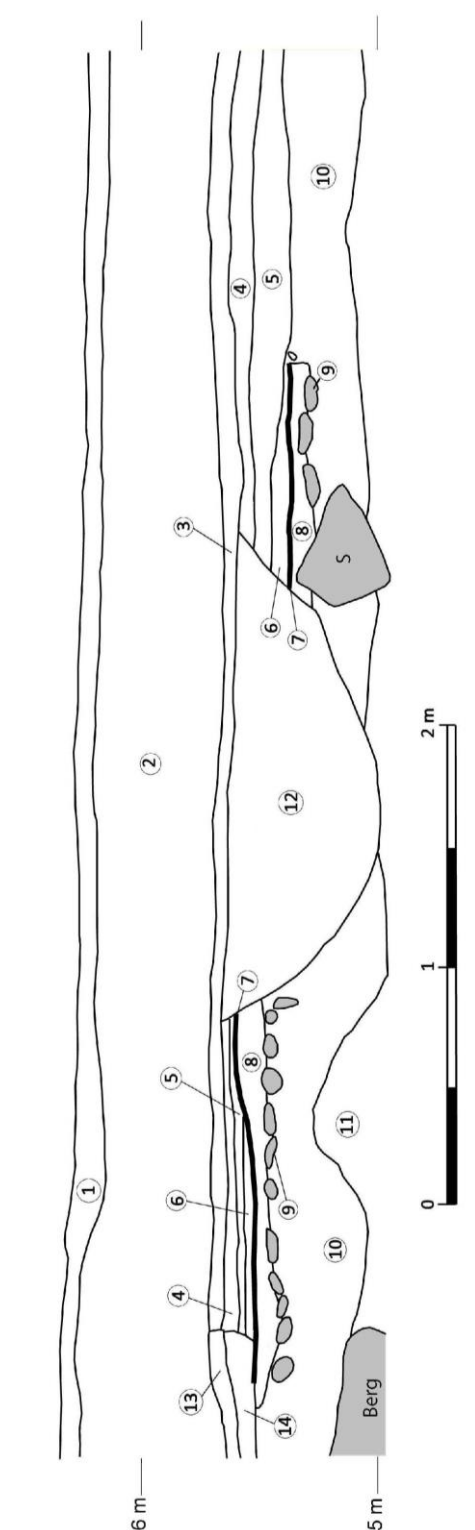
Ett schakt grävdes ner till avsedd nivå, vilket var drygt 2 meter, eller ner till berggrunden i avvaktan på sprängningsarbeten. Schaktets total längd var cirka 55 meter. Tre sektioner dokumenterades genom avritning och fotografering. Två av dessa var motstående sektioner av schaktets södra del (sektion 1 och 2), där detta var som djupast och löpte i VNV-ÖSÖ riktning. I denna del påträffades resterna av en huskonstruktion. Den tredje sektionen var en dokumentation av schaktets norra delar, som löpte i NNÖ-SSV riktning (sektion 3). Eftersom sektion 2 inte kunde sägas tillföra någon ytterligare information återges endast sektion 1 och 3 i denna rapport.

Figur 22. Översikt över området som berördes av schaktningsovervakningen Grön linje är arbetet med VA-schaktet beställt av kommunen. De röda linjerna är de dokumenterade sektionerna 1-3.

Sektion 1

Sektionen som dokumenterades var cirka 6 meter lång, och 1-1,5 meter djup. Sammanlagt dokumenterades 14 lager, konstruktioner och störningar. Det rörde sig om naturliga markskikt samt anläggnings-, konstruktions- och utjämningslager. Dessutom påträffades en huskonstruktion och en större störning. Keramik påträffad i det understa lagret av schaktet kunde huvudsakligen dateras till perioden 1640-1750. Fynden diskuteras närmare i bilaga 4.

Figur 23. Sektion 1 med rester av huskonstruktion. Ritad från SSV. Skala 1:20.

Lagerbeteckning:

1. Grus/singel. Recent. Senaste markbeläggning.
2. Humös mörk jor. Rikligt med sten och organiskt material.
3. Siltig gråbrunt lager. Överlagrar huskonstruktion A1.
4. Siltig mörkbrunt lager.
5. Ljusbrunt grusigt lager.
6. Brunt grusigt lager. Möjligtvis yngsta golvlager i huskonstruktion A1.
7. Tunt humöst rödaktigt skikt. Möjligen rest av trägolvet i huskonstruktion A1.
8. Vit homogen sand. Troligtvis packat, stampat golvlager i huskonstruktion A1. Fynd av ornerat kritpipshuvud.
9. Skikt med 0,10-0,25 m stora flata stenar. Äldsta delen av huskonstruktionen A1.
10. Mörkt humöst lager på vilket huskonstruktionen anlagts. Ligger direkt på den orörda moränen och tillhör den äldsta aktivitetsfasen. Fynd av rödgods, krukmakerispill och ben.
11. Naturlig grusig morän.
12. Störning nedgrävd genom lager 4-10.
13. Påförd kompakt smulig tegelfyllning.
14. Brunt grusigt lager. Möjligen utgör lager 13 och 14 ytterligare en störning i huskonstruktionens västra del.

A1 Huskonstruktion

De bevarade delarna av huskonstruktionen gav vid handen att byggnaden hade haft ett mått av cirka 4,5 meter tvärsöver. Huruvida detta var byggnadens längd eller bredd kunde inte klargöras eftersom det endast grävdes ett tvärsnitt igenom den. De bevarade delarna hade en tjocklek av endast 0,15–0,30 meter och utgjordes av flera lager, vilka kan ha tillkommit över en kortare eller längre tidsperiod. Ursprungligen hade ett lager flata stenar (9) lagts på ett äldre utfyllnadslager. Därefter hade konstruktionen fyllts på med ett utjämningslager (8) och ett, möjligen två golvlager (6-7). I utjämningslagret 8 påträffades ett kritpipshuvud med ornamentik föreställande växtrankor och något slags fantasidjur eller eventuellt en ren med horn och stora öron (fnr 5). Pipan kunde härledas till Yorkshire i England och dateras till tidigt 1800-tal.

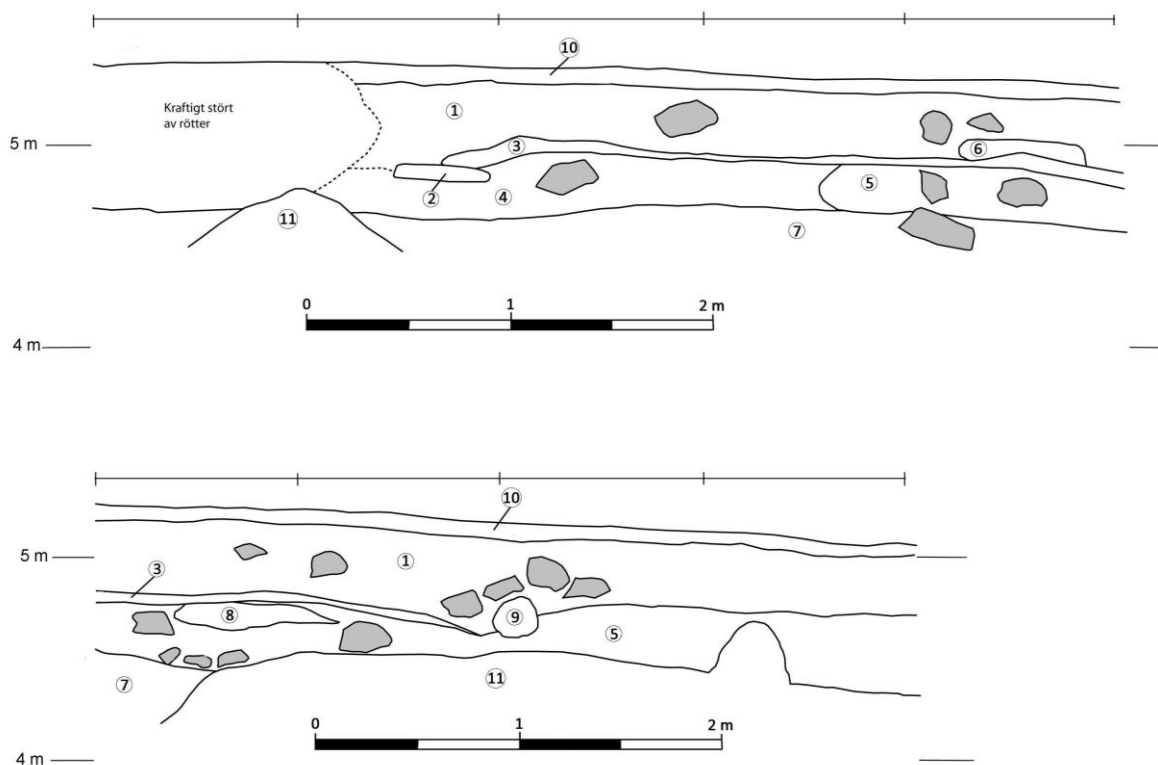
Figur 24. Huskonstruktionen delvis framrensad. Här syns de flata stenarna i lager 9. Foto från sydöst. Foto: Robin Lucas, Upplandsmuseet.

A2 Ett möjligt krukmakeri

Förutom fynd av både rödgods och stengods påträffades i lager 10 spår av krukmakeriverksamhet, i form av kasserade felbrända eller felglaserade kärl och brännplåtar. För en närmare diskussion om dessa fynd hänvisas till bilaga 4. Inga konstruktioner efter någon byggnad som inhyst detta krukmakeri kunde emellertid påträffas. Möjligen kan det ha legat i direkt anslutning till det grävda schaktet, eventuellt söderut mot nuvarande Sjötullsgatan.

Sektion 3

Sektionen som dokumenterades var cirka 9 meter lång, och 0,60–0,85 meter djup. Sammanlagt dokumenterades elva lager och störningar. Det rörde sig om naturliga, anläggnings-, raserings- och utjämningslager. Ett brandlager kunde eventuellt utgöra resterna efter nedbränd byggnad, men inga tydliga konstruktionselement kunde identifieras.

Figur 25. Sektion 3. Ritad från SÖ. Skala 1:50. Lagerbeteckning:

1. Mörkbrun humös siltig sand. Större sten, grus och en del tegel. Inga ben. Utfyllnadslager.
2. Tegelkoncentration.
3. Gråvit sand, aska, Delvis även kalkbruk. Raseringslager efter byggnad.
4. Mörkbrun humös siltig sand med kolinslag. Mycket ben, troligen samma kulturlager som påträffades på kv Atlanten. Kan eventuellt även utgöra brandlager efter byggnad.
5. Som lager 4, fast med kraftigare inslag av kol.
6. Tegelkoncentration.
7. Naturlig grusig morän.
8. Som lager 4 och 5, men med betydligt större inslag av kol. Kolprov taget.
9. Tegelkoncentration.
10. Grus. Sentida vägbeläggning.
11. Naturligt berg.

Sammanfattning

Undersökningen visade att det fanns en bevarad lagerföljd även i området söder om det som undersökts inför husbyggnationen. Typologisk datering av keramiken visade att området använts i alla fall från mitten av 1600-talet. Rester efter hantverk

i form av krukmakeri kunde identifieras och en husgrund, möjligen daterad till första halvan av 1800-talet, påträffades.

Tolkning och diskussion

Inför undersökningen av kvarteret Atlanten uppställdes ett antal frågeställningar som förväntades kunna besvaras. Dessa frågeställningar ägde också giltighet för undersökningarna vid Tullportsgränd.

En fråga gällde huruvida kvarteret ingått i den äldre stadskärnan eller om området legat i utkanten av staden. Svaret skulle bland annat kunna sökas i kulturlagrets tillkomsthistoria. Det skulle antingen kunna röra sig om lager som avsatts på plats i samband med aktiviteter i anslutning till i området befintlig bebyggelse eller så kunde det röra sig om lager som tillkommit genom dumpning av avfall i stadens utkant.

Att byggnader förekommit i området visas tydligast av resterna efter en huskonstruktion som påträffades vid Tullportsgränd. Denna byggnad kan emellertid inte tillhöra stadens äldsta period då den troligen kan dateras till 1800-tal. Byggnaden återfinns inte på den karta som upprättades över staden år 1814, då området utgjordes av en hage. Huruvida byggnaden är äldre eller yngre än denna karta går inte att avgöra.

Både vid Tullportsgränd och i kvarteret Atlanten påträffades även spår av ett krukmakeri. Detta kunde inte identifieras genom någon påträffad byggnad, utan genom förekomsten av relativt stora mängder krukmakeriavfall. Exakt var detta krukmakeri legat var vid undersökningen inte möjligt att avgöra men troligen låg det någonstans i närheten av området där avfallet påträffades. Denna verksamhet har föregått den vid Tullportsgränd påträffades husgrunden från 1800-tal och keramiken som härrör från krukmakeriverksamheten har kunnat dateras till åtminstone från mitten av 1600-talet och fram till årtiondena runt 1700.

Ytterligare en indikation på bebyggelse i området utgörs av ett brandlager (A6) inom kvarteret Atlanten. Lagret som var av begränsad omfattning låg direkt på berghällen som uppvisade tydlig sprickbildning, vilket visar att det brunnit på platsen. Exakt vad som brunnit gick inte att avgöra men det synes troligt att det rör sig om en enklare byggnad, ett skjul, sjöbod eller dylikt. Dateringen av lagret är oklar men då det låg under det huvudsakliga kulturlagret bör det tillhöra en tidigare fas än detta, alltså troligast 1600-tal som senast.

Det större sammanhängande och homogena lagret inom kvarteret Atlanten innehöll inga övriga tecken på byggnation. Troligen har det uppstått genom att material från närbelägen byggnation dumpats på platsen och detta har troligen, med tanke på fyndens datering, skett under en relativt lång tid.

Ingenting tyder på att området varit bebyggt under Öregrunds första fas, 1491-1521. Det tycks alltså som om den första bebyggelsen etablerar sig vid sekelskiftet 1500/1600 med en gles bebyggelse. Denna bild av bebyggelsen består framåt i tiden och uppvisar en likhet med den som återfinns på 1814 års karta.

En annan frågeställning var huruvida några spår av ett äldre gatu- eller tomtsystem kunde iakttas. Undersökningarna visade inga spår av sådana, vilket i sig skulle kunna tyda på att området legat i utkanten av den äldre staden. Möjligen skulle förekomsten av ett krukmakeri i denna del av staden kunna tyda på att hantverksverksamheter förlagts till ett område lite i utkanten.

Påträffade brandlager skulle kunna knytas till någon av de många stadsbränder som Öregrund utsatts för och det dessa skulle vara viktiga att datera. Vid undersökningen för kvarteret Atlanten påträffades två lager som skulle kunna benämnas brandlager, varav det ena tolkats tillhöra en platsbrunnen byggnad. Denna har troligen varit av skjulkaraktär och huruvida dess nedbrinnande kan kopplas till någon av stadsbränderna måste betecknas som mycket osäkert, då den var den enda konstruktionen i sitt slag inom undersökningsområdet. Om den ändå skulle kunna knytas till de kända bränderna är det troligast att det rör sig om någon av 1500-talsbränderna, då lagret ovanför innehöll fynd från bland annat 1600-talet.

Någon funktionsbestämning av byggnadsresterna lät sig inte göras då dessa var begränsade till sin omfattning men det är som redan nämnts troligt att brandlagret (A6) i kvarteret Atlanten härrör från en mindre ekonomibyggnad.

Keramiken från kvarteret Atlanten visar att avfall troligen dumpats på platsen under en relativt lång tid, då keramiken härrörde från andra halvan av 1500-talet fram till 1800-tal. Huvuddelen av keramiken kunde emellertid dateras till 16-1700-tal. Keramiken från Tullportsgränd har en snävare datering, huvudsakligen till 1640-1750, vilket till stor del beror på att keramiken här kommer från ett och samma lager.

Området har också använts under senare tider, bland annat har en park eller trädgård funnits på platsen, vilket illustreras av framkomsten av en plantering med stenstätt kant av slaggsten samt tillhörande grusgång.

Sammanfattning

Under hösten 2008 undersökte Upplandsmuseet två områden i Öregrund, kvarteret Atlanten på grund av bostadsbyggnation och den närliggande Tullportsgränd på grund av ledningsarbeten.

Undersökningarna i kvarteret Atlanten utfördes genom rutgrävning av det kulturlager som upptog i stort sett hela den aktuella ytan. Lagret var till största delen homogent och har troligen uppkommit genom dumpning av vad som huvudsakligen synes vara hushållsavfall. I stort sett fanns inga spår av byggnader på platsen, den enda indikationen utgjordes av ett brandlager som troligen är resterna efter en enklare träbyggnad. Denna var placerad direkt på bergrunden och torde således vara äldre än det homogena lager som överlagrade detta. Det större lagret innehöll fynd daterade till allt från sent 1500-tal till 1800-tal, men huvuddelen av föremålen härrörde från 1600-1700-talen.

Fyndmaterialet i lagret bestod till största delen av keramik, där hushållsgods dominerade, även om också spill från krukmakeriverksamhet kunde urskiljas. Andra fynd bestod av kritpipor, vilka kunde dateras till såväl 1600-tal som 1700- och 1800-tal. I övrigt påträffades bland annat mindre mängder järnföremål, glas och flinta.

I toppen av lagret påträffades en stensatt kant av slaggsten, vilken troligen har varit en del i en plantering på platsen. Utanför slaggstensraden löpte även en grusad gång, som sannolikt också varit en del av en park.

Vid Tullportsgränd grävdes ett schakt med maskin, varpå sektionerna dokumenterades. Här påträffades bland annat resterna av en byggnad, vilken troligen kan dateras till 1800-tal. I övrigt förekom en relativt stor mängd krukmakeriavfall, vilket tillsammans med fynden från kvarteret Atlanten visar att ett krukmakeri funnits på platsen, även om inga direkta spår av byggnaden kunde identifieras. Denna har varit i bruk under 1600- och 1700-tal.

Sammantaget visar undersökningarna att området troligen utgjort ett utkantsområde i den äldre staden, där bebyggelsen varit gles. Möjligen kan förekomsten av krukmakerispill antyda att verksamheter kopplade till tillverkning förlagts till denna del av Öregrund. Området har av fynddateringarna att döma huvudsakligen utnyttjats under 1600- och 1700-tal.

Referenser

Muntliga uppgifter

Lars G Henricsson

Litteratur

- Bergold, H., Grälls, A. 1990.* Uppland, Öregrund, Östhammars kommun, Kvarteret Atlanten. Arkeologisk förundersökning 1990. Riksantikvarieämbetet. Byrån för arkeologiska undersökningar.
- Elfwendahl, M. 1990.* Besiktning. Uppland, Öregrund, Kvarteret Asken 12:3. Rapport Riksantikvarieämbetet.
- Helander, O. 1991.* De ostämplade civila metallknapparna från sydvästra Uppland 1500-1800. Utgåva II. Tillkommer knappar och söljor från sydvästra, södra och östra Uppland, samt svenska och ryska försvarets knappar. Solna.
- Ingelman-Sundberg, C. 1985.* Marinarkeologi: dykaren, arkeologen, fynden. Höganäs.
- Qviström, L. 2006.* Arkeologisk schaktningsövervakning. Historiska lämningar i kvarteret Båten. Öregrund. Rapport 2006:04, arkeologiska avdelningen, Upplandsmuseet.
- Sandelin, S. 1980.* Så var det förr i Öregrund. Kristianstad.
- Sidén, P G. 2002.* Mälarstädernas befolkningsutveckling 1200-1611. D-uppsats. Stockholms universitet. Historiska institutionen.
- Söderberg, S. 1985.* Medeltidsstaden 63. Östhammar och Öregrund. Stockholm.

Administrativa uppgifter

Kvarteret Atlanten

<i>Plats:</i>	Öregrund 9:14, Kvarteret Atlanten, Öregrund
<i>Raä nr:</i>	142:1
<i>Undersökningstyp:</i>	Särskild undersökning
<i>Orsak till undersökningen:</i>	Nybyggnation
<i>Fältarbetsperiod:</i>	2008-09-22—09-26
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Koordinatsystem:</i>	Lokalt
<i>Projektdeltagare:</i>	Anneli Blom, Andreas Hennius och Malin Lucas
<i>Upplandsmuseets dnr:</i>	Ar-595-2008
<i>Upplandsmuseets projektnr:</i>	8279
<i>Uppdragsgivare:</i>	Lene Varik och Peter Fäldt
<i>Länsstyrelsens dnr och beslutsdatum:</i>	431-9507-08, 2008-09-18
<i>Dokumentationsmaterial:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets arkiv
<i>Fynd:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets föremålsmagasin i Morgongåva, UM42189

Tullportsgränd

<i>Plats:</i>	Kvarteret Atlanten samt Tullportgränd, Öregrund
<i>Raä nr:</i>	142:1
<i>Undersökningstyp:</i>	Särskild undersökning
<i>Orsak till undersökningen:</i>	Nedläggning av VA-ledningar
<i>Fältarbetsperiod:</i>	2008-10-01—10-03
<i>Höjdsystem:</i>	RH70
<i>Koordinatsystem:</i>	Lokalt
<i>Projektdeltagare:</i>	Andreas Hennius och Robin Lucas
<i>Upplandsmuseets dnr:</i>	Ar-978-2008
<i>Upplandsmuseets projektnr:</i>	8284
<i>Uppdragsgivare:</i>	Östhammars kommun, Tekniska kontoret
<i>Länsstyrelsens dnr och beslutsdatum:</i>	431-14343-08, 2008-09-30
<i>Dokumentationsmaterial:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets arkiv
<i>Fynd:</i>	Förvaras i Upplandsmuseets föremålsmagasin i Morgongåva, UM42196

Bilaga 1 – anläggningar

A1 Kulturlager. Över större delen av ytan fanns ett till synes homogent kulturlager bestående av brun silt med inslag av tegel och fynd av huvudsakligen keramik men även kritpipor, metall, glas, flinta m.m. Lagret var som tjockast drygt 0,40 meter tjockt men det varierade kraftigt beroende på klippgrundens ojämna beskaffenhet.

A2 Kulturlager/odlingslager. Öster om slaggstenskonstruktionen fanns ett lager med kulturjord vilket var uppblandat med sand. Troligen har det befintliga kulturlagret blandats ut med sand i jordförbättringssyfte, vilket torde innebära att lagret här blivit ganska rejält omgrävt och omblandat.

A3 Slaggstenskonstruktion. Anläggningen var belägen i östra delen av schaktet och fortsatte där in under schaktkanten i norr men inte i söder. Huruvida konstruktionen mot söder blivit förstörd eller helt enkelt slutade där går inte att svara på, men det fanns avtryck av åtminstone en bortplockad sten här. Konstruktionen har möjligen haft en oval form, minst 7 x 5 meter, vilket var storleken som syntes i det upptagna schaktet.

A4 Grusgång. På västra sidan om slaggstenskonstruktionen A3, fanns ett område som i princip följde slaggstenskanten och som även fortsatte söder om där denna upphörde att synas. Detta område bestod av grusig silt, delvis uppenbarligen uppblandad med krossat tegel, vilket gav grusgången en rödaktig färg. Anläggningen har tolkats som en trolig grusgång i en förmodad trädgårdsanläggning i anslutning till slaggstenskonstruktionen. Inga spår av grusgången fanns på östra sidan av slaggstenskonstruktionen, vilket torde påvisa att dessa anläggningar är samtida. Troligen har dessa konstruktioner varit på plats när den stora urschaktningen i den norra delen av schaktet gjordes, då denna synes ha tagit hänsyn till såväl grusgång som slaggstenskonstruktion.

A5 Brandlager. Cirka 7,5 x 4 meter stort. Lagret vilade direkt på berggrunden och i vissa fall fanns ett tunt lager naturligt sjögrus mellan brandlagret och klippan. Lagret var som tjockast cirka 0,14 meter, men i de flesta fall betydligt tunnare. Lagret innehöll kol och sot i varierande mängd samt enstaka fynd.

A6 Trolig rest av byggnad. I ett område i den östra delen av schaktet syntes brandlagret främst som aska och i detta område som upptog en yta av cirka 2,5 x 2,5 meter var också berggrunden tydligt eldpåverkad i högre grad än under resten av lagret, vilket torde indikera att en brand inträffat på denna plats. Vad gäller brandlagret i övrigt är det fullt möjligt att tänka sig att det snarare rör sig om kol och sot som spritt sig från detta brandställe än att eldning skett över hela ytan. En tolkning av asklagret är att en enklare byggnad av typ sjöbod eller båthus stått på platsen och sedan brunnit ned. Eftersom berggrunden är mycket ojämn är det svårt att tänka sig någon mer avancerad byggnad på platsen.

Bilaga 2 – rutbeskrivningar

Ruta x1 y7

2 x 2 meter stor, belägen i östra delen av schaktet.

Det övre lagret var ca 0,05 m tjockt och bestod av brun, sandig, bitvis grusig silt med inslag av sten och fynd av keramik. Det undre lagret var 0,01-0,35 m tjockt och tjockast i klippskrevorna. Brandlager med bitvis ljusorange aska, i övrigt sot- och kolblandad silt. Mot botten fanns skärvor av den spruckna klippan. Mot botten fanns även ställvis tegel. Brandlagret motsvarar det som syns i profilen och låg direkt på klippan. I lagret fanns brända ben och möjlig sekundärbränd keramik tillsammans med keramik utan tydliga spår av sekundärbränning, obrända ben (bl.a. fiskben), ett kritpipshuvud och ett metallbleck.

Ruta x2 y6

1 x 1 meter stor

Lager 1: 0,01 – 0,12 meter tjockt. Bestod av brun grusig silt i väster samt mot botten ljusgul finkornig sand ställvis i nordväst, i anslutning till slaggstenskonstruktionen. Gruset var samma som det väster om slaggstenskonstruktionen. Mot öster fanns detta lager inte alls.

Lager 2, stick 1: Gråbrunt kulturlager, 0,10 m (utom där klipporna stack upp tidigare i NO och SV) med inslag av sten, tegel, ben (både brända och obrända), glas, keramik, kritpipa och flinta. *Stick 2:* som mest 0,10 m (mot väster där klippan uppvisade en djup spricka). Fyllning som ovan men något mörkare mot botten. Ganska mycket ben och i övrigt få fynd, främst keramik men även flinta och glas.

Lager 3: Brandlager som uppträdde ställvis i rutan (inte i SV). Som tjockast mot NV där sprickan i berggrunden var som djupast, ca 0,10 m, i övrigt endast några centimeter. Lagret bestod till stor del av eldsprängd smulig sten med inslag av kol, direkt på klippan. Inga fynd fanns i lagret.

Ruta x0 y7

Lager 1: Brun sandig, bitvis grusig silt med inslag av sten samt fåtaliga fynd av keramik och glas. 0,01-0,05 meter tjockt.

Lager 2: Brandlager, diffust mot söder, tydligare mot norr, där det innehöll fläckar av ljusare aska samt kol. Som tjockast 0,05 meter. Låg direkt på klippan som bitvis var eldpåverkad. Fynd av en möjligen sekundärbränd bit keramik.

Ruta x3,5 y6,5

Berget sluttar från 0,15 m i norr till 0,55 m i söder. Eldpåverkan i botten. Övre delen bestod av utfyllnad och lagret var homogent omblandat. Mycket tegel men också keramik, ben och metall. Under detta, alldeles ovanpå berget framkom brandlagret, i norr på ca 0,3 m djup, i söder på 0,45 m djup. Dess tjocklek uppgick till ca 0,1 m som mest. I NV delen fanns en störning och det brända lagret var tunnare. Inga fynd framkom i detta.

Ruta x6 y2

Rutan belägen under urschaktning i norr. Berg på varierande djup, 0-0,25 m. Kulturlager hela vägen ner till berggrunden som var söndersprucket, vilket troligen visar på eldpåverkan. 2 flintor, rikligt med ben och tegel. Ett kritpipsfragment i NV hörnet, en koncentration av fiskfjäll, för övrigt homogen fyllning.

Ruta x5 y7

2 x 2 meters ruta i norr

Rutan var belägen öster om slaggstenskonstruktionen. Två stick grävdes. Grusig mörkbrun humös kulturjord med mycket rötter, Mycket keramik, ben, tegel etc. Efter två stick framkom sprängsten och sprängt berg som täckte nästan hela rutan, fyllningen var således omörd. Dessutom fanns flera störningar som eventuellt kan vara planteringsgropar.

Ruta x2 y2

I södra delen gick berget nästan upp i bergytan. I norr var kulturlagret upp till 0,28 meter tjockt. I rutan fanns, förutom glas, keramik och kritpipa mer tegel än i övriga rutor. Precis som på många andra ställen var berget påverkat av eldning.

Ruta x4 y2

Precis intill urschaktning i norr. Berget eldpåverkat eller möjligen vittrat. Djup till berg 0,04 m i söder och 0,15 m i norr. I de djupare skrevorna fanns orörd grusig morän. I kulturlagret fanns fajans, porslin, kritpipa, keramik och kol. I norra delen fanns rikligt med trä. Homogen fyllning.

Ruta x3 y1

I östra halvan kom berget endast några centimeter ned. I västra delen kom morängrus på ca 0,10 m djup. Homogent brunt kulturlager med spritt kol. Fynd av flinta, metall, keramik och delar av kritpipor.

Ruta x1 y1

Bergrund på mycket varierande djup, 0,0-0,2 meter. Kulturlager ända ned till berget, homogent med spritt kol. Fynd av keramik, metall, ben.

Ruta x0 y2

Nästan bara berg i hela rutan. Kulturlager i sprickor/skrevor. Fynd av porslin och kritpipa.

Ruta x6 y0

Rutan belägen under urschaktning för ledning. Berg synligt i rutans SÖ hörn innan grävning. I NV bestod botten av orörd morän. Kulturlagret c. 0,15 m djupt. Fynd av ben, keramik samt del av kritpipa.

Ruta x5 y1

Rutan belägen precis i kanten för urschaktning, vilken dessutom sammanföll med kant i berget, vilket gjorde rutan väldigt sned och konstig. Ett stick grävdes och fyllningen var homogen. I den norra delen fanns morängrus i botten, här fanns även två större brända träbitar. Lagret verkar dock lika omrört som på övriga ytor. Fynd av kritpipor, keramik och glas.

Ruta x0 y0

Mycket varierande djup ned till berggrunden, från 0,0 - 0,28 m. Homogent brunt lager med enstaka ben, en spik och en del av en glasflaska.

Ruta x2 y0

Varierande djup ned till berg, 0,05-0,3 m. Homogent brunt lager. Grävdes i två stick. Likartade fynd av keramik, porslin, ben och enstaka spikar i båda sticken med någon lägre fyndfrekvens i stick 2, men detta var också tunnare.

Ruta x4 y0

Berget framkom på mellan 0,02-0,3 m djup. Samma homogena lager som i övriga rutor. Grävdes i ett stick eftersom djupet sällan översteg 0,15 m. Fynd av glas, keramik enstaka spridda ben och två spikar.

Ruta x2 y4

I toppen i öster fanns ljus sotig lera med inslag av sjögrus. Detta har tolkats som tillhörande en väg. Lagret var ca 0,20 m tjockt som mest. Därunder fanns ett homogent lager med kulturjord, upp till 0,34 m tjockt. Lagret bestod av mörk myllig jord med rikligt inslag av tegelfragment av handslaget tegel och bränd lera. Även rikligt med obrända djurben. Två handsmidda spikar. I botten av rutan framkom ett c 0,04 m tjockt kollager, vilket vilade direkt på berggrunden.

Ruta x3 y5

Överst i rutan fanns ett lager med sandblandad ljus lera, hårt packad med grus och svallad sten. Lagret tolkades ha utgjort en del av en grusgång/väg. Under detta lager kom ett upp till 0,38 m tjockt kulturlager bestående av mörk myllig jord med enstaka inslag av skärvig sten och rund sjösten. Måttligt inslag av tegelfragment och bränd lera. Fyllningen innehöll även keramik, obrända djurben, sju handdragna spikar i olika storlek, 0,03-0,15 m stora. I botten av rutan fanns direkt på berggrunden ett ca 0,02 m tjockt brandlager med kol och sot.

Ruta x1 y3

Mörk myllig jord med inslag av ljus lera i den nordvästra delen. Lagret var 0,03-0,27 m tjockt i denna ruta. I botten av skrevorna i berget fanns ett tunt lager av sjösand. Det fanns måttligt med tegelkross i den norra delen samt mindre träfragment, varav många brända, i bergsfickorna. Obrända djurben och fiskben hittades över hela rutan samt några enstaka keramikfragment. Berghällen under lagret var eldpåverkad.

Ruta x3 y3

Ett övre, ca 0,14 m tjockt, lager av svallat grus tillhörande en grusväg. Under detta ett kulturlager, ca 0,22 m tjockt, bestående av mörk humös jord med rikligt inslag av tegelkross av handslaget tegel, en del dåligt brända. Måttligt med obrända ben och keramik. Underst ett ca 0,14 m tjockt, på sjögrus vilande, lager med mycket mörk kol- och sotbemängd jord.

Bilaga 3 - kritpipor

Kritpiporna nummer 1-4 samt 8-10 motsvarar fyndnummer 1-4 samt 8-10 i kvarteret Atlanten. Kritpiporna nummer 5-7 motsvarar fyndnummer 5-7 från Tullportsgränd.

1. Fragment av trolig engelsk pipa från andra hälften 1600-talet.

2. Svensk pipa tillverkad vid Olof Forsbergs pipfabrik i Stockholm 1739-1759.

3. Troligen svensk pipa från mitten av 1700-talet.

4. Holländsk pipa. Troligen tillverkad av Ouwen Andriesz. Verksam i Gouda 1660-1670.

5. Fragment av engelsk pipa från Yorkshire första hälften 1800-talet. Tillhört "Order of Forest" en typ av frimurarorden.

6. Fragment av svensk pipa tillverkad för Fredrik I som regerade 1720-1751. Trolig tillverkare Anders Örnbeck. Verksam i Stockholm 1751-1760.

7. Fragment av holländsk pipa från 1715-1739. (Saknar goudastämpel på klackens sida). Klackens märke oläsbart.

8. Holländskt skaft från 1660-1675. Tydliga bitmärken som visar på att den användes flitigt.

9. Holländsk pipa. Typen visar på tillverkning 1660-1670. Klackmärket ser ut att vara "MH" men är för mig okänt.

10. Fragment av engelsk pipa från 1660-1680.

Vendelsö 2/11 2009.
Arne Åkerhagen
Tobak- & Tändsticksmuseet

Bilaga 4 - keramik

Keramik från kvarteret Atlanten och Tullportsgränd i Öregrund

Joakim Kjellberg och Linda Qviström

Huvuddelen av fyndmaterialet vid undersökningarna i Tullportsgränd och kvarteret Atlanten utgjordes av keramik, framför allt yngre rödgods. Keramikfynden från de båda undersökningarna har många beröringspunkter, inte minst för att det i båda fallen hittades krukmakeriavfall, sannolikt från samma krukmakeri. Efter en presentation av keramiken från vardera undersökning kommer därför ett kort avsnitt som berör fynden från båda platserna.

Keramikfynden från kvarteret Atlanten

Vid undersökningen i kvarteret Atlanten tillvaratogs sammanlagt ungefär 5,3 kg keramik fördelat på 372 kärlfragment. Utöver detta innefattade ytterligare fem fyndposter keramiskt material. Dateringsmässigt sträcker sig keramikmaterialet från senare delen av 1500-talet och in i 1800-tal. Huvuddelen av keramiken kan föras till 16-1700-tal, förmodligen med en tyngdpunkt i 1600-talet.

Stengods

Fem fyndposter upptog stengodskärl. En av skärvorna kom från ett så kallat Bartmankrus och av den ljusa godsfärgen att döma kan detta ha varit tillverkat i Siegburg. Från 1550-talet började en mängd olika reliefdekorerade krus tillverkas vid Siegburg. Ytterligare ett brunglaserat stengodskrus från samma tillverkningsort hittades i kvarteret Atlanten. Tillverkningen i Siegburg upphörde som en följd av 30-åriga kriget. (Gaimster 1997: 166; Elfwendahl 1999:52). De övriga tre stengodsskärvorna hade mörkt grå godsfärg och grå glasyr, i två fall med reliefdekor, på ena skärvan kombinerad med blå, målad dekor. Dessa stengodskärl är sannolikt från Westerwald, inte långt från Siegburg i norra Tyskland. Westerwaldgods med blå dekor förekommer från tidigt 1600-tal och framåt. Produktionen fick ett uppsving efter trettioåriga kriget (Gaimster 1997:252f).

Vitbrännande lergods

Sex fyndposter omfattade vitbrännande lergods. Käriformen kunde avgöras för hälften av posterna. I två fall rörde det sig om gulglaserade grytor, i det tredje om en liten skål. Troligen rör det sig i samtliga fall om importgods, sannolikt från norra Tyskland eller Holland (jrf Johansson 2006:85).

Fajans, flintgods och porslin

Av de fyra fajansposterna innehöll två troligen svensktillverkad fajans och kan i så fall tidigast dateras till 1720-tal (Elfwendahl 1999:55). Av de elva flintgodsskärvorna har en blå, målad dekor och en reliefdekor. Den senare dekorformen började användas ungefär 1770 och var vanlig årtiondena runt år

1800. Den enda porslins-skärvan och tre av flintgodskärlden har tryckt dekor. Sådan finns från omkring 1810 (Elfwendahl 1999:57).

Rödgoods

Den godstyp som var helt dominerande i materialet var det yngre rödgodset. Sammanlagt vägde detta fyndmaterial drygt 5,1 kg och omfattade 333 skärvor. En stor andel av de kärl där kärtsorten kunde bestämmas klassades som serverings- eller bordskärl. Vanligast var fat och något större skålar men även mindre skålar/supkoppar förekom i relativt hög utsträckning. Sammanlagt 70 fyndposter klassades som fat/skålar och 15 som småskålar/supkoppar. Flertalet av dessa kärl var vitleredekorerade. Vanligast var hornmålade kärl. Bland de mönster som gick att identifiera dominerade ränder. Några vågränder och ett par skärvor med prickar och ett par med figur/växtmotiv fanns också. Vitlereengobe i kombination med olika former av ristad dekor förekom på ett tjugotal skärvor. Vanligast var hemring och/eller sgrafitto. Ett par kärl hade kamdekor. Fat med kamdekor framställdes under senare delen av 1500-talet i Stockholm, möjligen med nordtyska fat som förebild (Johansson 2007:55f; 2006:107). Bland de ristade kärlden var de figurativa motiven vanligare än de geometriska. Det enda figurmotiv som kunde identifieras var ett löv. Grön oxidmålning förekom både i kombination med de hornmålade kärlden och vitlereengoberade. Marmorering förekom på en skärva.

Flera studier av yngre rödgods har visat att vissa dekorelement tenderar att förekomma under vissa tidsperioder (t ex Bäck 2005, se Fynden från Tullportsgränd nedan). Detta ger en möjlighet att göra en kronologisk bedömning av ett större material. Eftersom dekorelementen i regel har använts både före och efter den period då de var mest populära är det dock vanskligt att datera enskilda kärl enbart utifrån dekoren. I rödgodsmaterialet från kvarteret Atlanten fanns det fler kärl med hornmålning än vitlereengobe. Stänkmålning, som i regel förekommer först på 1700-talet, fanns bara på en skärva. Kamdekor fanns på två skärvor. Denna dekortyp har åtminstone i Stockholmsmaterialet en tidig datering, till slutet av 1500-tal. En sammantagen bedömning är att rödgodsmaterialet har en tyngdpunkt i 1600-tal.

Två fat med senare datering uppvisade heltäckande, blank glasyr, möjligen tennglasyr. Vid undersökningen hittades också ett reliefornerat öra till en skål. Nära parallell till detta fynd har bland annat hittats i Stockholm och Västerås. Dessa fynd daterades till ca 1630-1650 (Bäck 2005:27) respektive (Johansson 2007:55f; 2006:102).

De små skålarna/supkopparna hade i regel enkel dekor, ofta med en vit engoberand längs mynnings utsida. En av de små skålarna tycktes ha haft heltäckande, vit engobe. Här kan man ana att krukmakaren försökt efterlikna fajans.

Förutom faten och skålarna fanns också en, möjligen två, kannor eller krus i rödgods och någon slags pokal, ett rakbukigt kärl på fot. Pokalen var vitlereengoberad och grönglaserad, kanske för att efterlikna en glasbägare (jrf Johansson 2006:85; 103, dessa kärl är daterade till 1560-1580 respektive 1580-1640).

En tredjedel av kärlden klassades som brukskärl, antingen kokkärl eller krukor. Möjligen har också en av skålarna sekundärt använts som kokkärl med tanke på den sotiga utsidan. De kärl som tolkats som krukor var oftast odecorerade. Några av dem bar dock vit engobe. En skärva var gulglaserad in- och utvändigt. Av grytorna var minst en liten. En ovanligt kort och kraftig grytfot/tass hittades också, denna var 35 mm i diameter och ca 40 mm hög.

Krukmakerispill

Sammanlagt 40 av rödgodsfynden bedömdes vara krukmakerispill. Totalt utgör detta drygt en femtedel av rödgodsmaterialet. Det fanns både utrustning som använts vid bränningen, som en räfflad brännplåt och fem lerkorvar som använts som stöd (jfr Möller 1999:230, ill 53), misslyckade kärl och sintrade, möjliga ugnsväggsfragment. Dessutom påträffades ett kärl av ljust lergods som medvetet hade krossats i småbitar, antagligen för att användas som chamottesmagring. Bland de misslyckade kärlden var många felbrända, andra hade till exempel fastbrända delar av andra kärl. I minst ett par fall, det ena en sotig gryta, tycktes det som om man inte kasserat det felaktiga kärlet utan använt det. Andra kärl var enbart skrojbrända, brända en första gång före glasering.

Bland de kärlformer som klassades som krukmakerispill, eller andrasortering, var fat och skålar vanligast. Ett par fragment kom från små skålar, i ett fall kanske en supkopp. Fördelningen mellan å ena sidan bordskärl och serveringskärl (skålar och fat) och å andra sidan kokkärl (grytor) och krukor överensstämde helt med den för materialet som helhet. Serverings- och bordskärlden utgjorde två tredjedelar av skärvorna.

Minst fjorton vitleredekorerade kärl fanns bland krukmakerispillet. Bland dekormönstren var även här ränderna vanligast. Vågrand och prick förekom också samt hemring och sgrafitto. På några av kärlden fanns också spår av grön oxidmålning.

Fynden från Tullportsgränd

Det keramiska fyndmaterialet från schaktningarna i Tullportsgränd utgörs av sammanlagt 227 fragment med en sammanlagd vikt på 5441 gram. Mängden keramikskärvor kan därmed sägas vara ovanligt hög i samband med den begränsade undersökningsyta som en ledningsschaktning liknande den i Tullportsgränd normalt medför. Övriga fynd från Tullportsgränd utgörs endast av fyra poster med fragment av kritpipor från 1700- och 1800-talen. F5 från lager VIII, sektion 1, är av en engelsk typ av pipa med en trolig datering till tidigt 1800-tal. F6 utgörs av ett huvud till en troligen svensk pipa från 1720-1760. F7 är ett huvud till en Holländsk pipa som kan dateras till 1715-1739 emedan F8 utgör en samling av skaftfragment från inte närmare identifierade pipor (se bilaga 3). Därutöver förekommer endast två fynd av glas från undersökningarna. Dessa utgörs av en mynning till en trolig schatullflaska från 1600- eller 1700-tal med mycket kort hals, F35, och ett fragment av ett förmodligen sentida kärl i mångkantigt klarglas (F36).

I det keramiska materialet från Tullportsgränd förekommer endast skärvor av lergodskärl av så kallat yngre röd gods. Datering av ett röd godsmaterial som det från Tullportsgränd är ofta svårt att närmare precisera utifrån sig självt. Oftast måste röd gods keramik av denna typ kombineras med andra iakttagelser och tas i beaktande tillsammans med andra keramikmaterial, närvaro/frånvaro av andra godstyper, andra daterande föremål och inte minst keramikens stratigrafiska sammanhang. Därtill har det uppmärksamats ett behov av att upprätta lokala kronologier för röd godset med avseende på dekor och form då stora variationer kan förekomma mellan olika platser och sociala grupperingar (se ex Rosén 2004). Skärvornas koppling till platsens stratigrafi är därtill som så ofta vid

ledningsschaktningar något oklar vilket ytterligare försvårar en närmare precisering av materialets datering. En jämförelse med dekor och käriform har gjorts mellan keramiken från Tullportsgränd och publicerade större och stratigrafiskt avgränsade keramiska material (Bäck 2005, Bäck 2006, Johansson 2006) som visar på att en tyngdpunkt i materialet troligen kan läggas vid perioden från 1600-talets mitt till omkring sekelskiftet 1700. Keramiken som helhet kan mest sannolikt dateras inom perioden 1640-1760. Klart är att det inte förekommer någon konkurrens mellan rödgodset och andra keramiska material som blev allmänt förekommande omkring mitten och slutet av 1700-talet så som fajans och flintgods. Inte heller stengods, varken äldre eller yngre, förekommer i materialet från Tullportsgränd. Stengodssets frånvaro kan förutom att väcka frågor om ålder och materialets representativitet även visa på den omgivande bebyggelsens sociala status (se exempelvis Rosén 2004:231 och Gaimster 1997:51). Även senare och mera allmänt förekommande stengodskärl, så som Seltzerkrusen eller mineralvattenflaskor, saknas i materialet.

I det keramiska materialet från Tullportsgränd finns samtliga av de i hushållen vanligen förekommande käriformerna representerade i form av såväl kok- och förvaringskärl som bordskärl i form av fat och skålar. Av hushållskärlen utgörs huvuddelen av skärvor från förvaringskärl, främst krukor. Krukorna förekommer av varierande storlek och utformning, varav några är stora och kraftiga (F42 och F46) och andra mycket små (F11). Krukorna förefaller huvudsakligen utgöras av relativt små bottendiametrar, räta utvidgningar mot en bukig skuldra innan en utkragad mynning, ofta med vertikala (F33) eller horisontella (F142). En skärva av en oglaserad kruka med inåtböjd mynning (F13) avviker kraftigt från de övriga krukorna, vilket skulle kunna indikera att kärlet har en annan proveniens. Den stora övervikten av förvaringskärl i materialet kan möjligen kopplas samman med förekomsten av krukmakerispill i materialet (se nedan). Efter förvaringskärlen utgörs bordskärlen i form av dekorerade fat och låga skålar den vanligaste kärletypen. Faten har huvudsakligen lågt D-formade mynningsränder och täcks vanligen av en invändig heltäckande vitengobe med hemrade fält. Bland faten förekommer även dekor i form av virvlar eller växtornament, punkter i polykrom engobe och ibland även vågband. Skålarna förefaller ha en huvudsaklig dekor av koncentriska cirklar i pålagd piplera, både i spegeln och upp mot brättet. Den rika representationen av heltäckande invändig vitengobe hos de flesta av faten, tillsammans med förekomsten av vertikala hänklar hos skålar och krukor, indikerar en äldsta datering av materialet till efter 1600-talets mitt utifrån jämförelse med keramikmaterial från Uppsala, (Elfwendahl 1999: 43, 113f). Flera försök att närmare datera lergodskärl utifrån deras dekorelement har gjorts med varierande resultat, men en studie av dekoren på stratigrafiskt dokumenterad keramik från en undersökning i Västerås med datering från 1620-1730 har visat på flera intressanta tendenser i dekorelementens förekomst över tid (Bäck 2005:28) En viss tyngdpunkt för hemring som dekorelement har påvisats i Västerås för perioden runt 1620-1650, och för dekorelementet koncentriska cirklar för perioden 1670-1700. Dekortyper som vanligen förekommer efter 1700, så som flammiga och marmorerade kärl och kärl med stänkmålad dekor, saknas från undersökningen vid Tullportsgränd.

Bland skärvorna från Tullportsgränd förekommer förutom hushållskärl även en ansevärd mängd kärl med felaktigheter och skavanker. Tillsammans med fynden av brännplåtar och stöd kan de flesta av dessa sekunda kärl tolkas som utgörande spill och avfall från ett till undersökningen sannolikt närliggande krukmakeri. Krukmakerispillet utgörs huvudsakligen av trasiga och felbrända kärffragment men

det finns därutöver även fynd som direkt kan associeras med ugnssättning och bränning av keramiskt gods. Dessa fynd utgörs av två fragment av en, möjligen två räfflade, så kallade brännplåtar (F26). Brännplåtarna användes som mellanlägg eller avskiljare mellan olika lager av glaserade kärl under ugnssättningen. Brännplåtar kan vara släta eller som i fallet från Tullportsgränd försedda med trekantiga räfflor, så kallade krenelyrer. Räfflorna skapades genom användandet av en för ändamålet särskilt avsedd träkam och tjänade ibland som stöd för exempelvis kantställda tallrikar på det övre lagret (Möller 1999:320 och 57f). En skärva av en större och felbränd förvaringskruka (F25) med samma glasyr som brännplåten uppvisar passning med märken på brännplåtens undersida. Med största sannolikhet har dessa sammansmält felaktigt under bränningen och varefter både kruka och brännplåt brutits då de brutits isär. Vidare förekommer två fragment av bränd oglaserad och tilltryckt keramiklera (F28) som tolkats som någon form av stöd eller mellanlägg mellan kärnen vid ugnssättningen. Olika former av liknande anordningar förekommer under en rad olika namn vid sentida traditionella krukmakerier (Se Möller 1999:230f). Möjligen har "stöden" vid Tullportsgränd i likhet med de så kallade Krankellerna pressats i en hankelpress och därefter tummats hastigt till rätt form för dess avsedda funktion (jmf Möller:230f).

Under registreringen noterades det att bland de till käriformen identifierbara felbrända, felglaserade och kasserade kärnen endast förekommer skärvor från förvaringskrukor. Eventuellt kan även grytor förekomma men då de till grytorna specifika käriltillbehören så som fötter och rörskaft saknas låter en sådan distinktion bland skärvorna sig inte göras. Endast ett fat uppvisar felaktigheter och en skada från bränning (F48). Fatet har vad som tycks vara en sekundärt nedfilad eller avnött skada från sammansmältning med ett annat kärl. Detta har tolkats som att fatet ändå varit i bruk efter bränning och kan därmed inte med säkerhet kopplas till det övrigt krukmakeriavfallet. Skärvorna skulle därmed eventuellt kunna indikera en specialiserad produktion, alternativt utgöra resterna efter en och samma bränning eller ugnssättning vid ett närliggande krukmakeri. Det förefaller som om samtliga skärvor med koppling till krukmakeriverksamhet från Tullportsgränd är odecorerade och saknar pålagd dekor (F46, F47 F25 och F1). Dock varierar glasyrens färg mellan olika bruna och gröna nyanser och även mindre variationer i mynningsform förekommer. En mindre del av skärvmaterialet (F16 & F40) förefaller även utgöra skröjbrända krukor, dvs krukor som förbränts oglaserade för att senare brännas igen efter glasering (se Möller 1999:229).

Inga konstruktioner har säkert kunnat kopplas till krukmakarverksamheten och fyndomständigheterna för spillet är de samma som för samtliga keramikfynd, dvs från lager 10 (se sektion 1). Lagret tolkades i fält som utgörande ett ca 0,6 m tjockt och sammanhängande kulturlager utgörande den äldsta aktivitetsfasen på platsen. Lagret överlagrades i den västra delen av en huskonstruktion och stenläggning (A1, se bild) som genom ett fynd av en kritpipa (F5) kunnat dateras till första hälften av 1800-tal (se bilaga 3). Det keramiska fyndmaterialet från Tullportsgränd är därmed väl avgränsat från denna senare bebyggelse.

Ett av fynden med koppling till krukmakeriverksamheten från Tullportsgränd var denna felbrända kruka som fastnat vid en brännplåt under bränningen. Kärlet, F25, och brännplåten, F26, hade gått isär då de hittades. Foto: Anna Ölund, Upplandsmuseet.

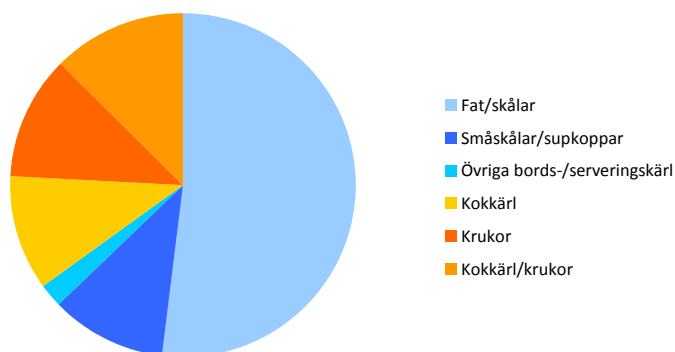
Krukmakerimaterialet från kvarteret Atlanten och Tullportsgränd

Det yngre rödgodset utgjorde det dominerande fyndmaterialet, både vid undersökningen i Tullportsgränd och vid undersökningen i kvarteret Atlanten. Vid båda undersökningarna hittades också spår av keramiktillverkning, både i form av produktionsavfall och i form av brännplåtar och stöd som använts vid bränningen. I kvarteret Atlanten hittades även sintrat tegel som kan vara delar av en ugnskonstruktion och krossad keramik som troligen var tänkt att användas som chamottemagring.

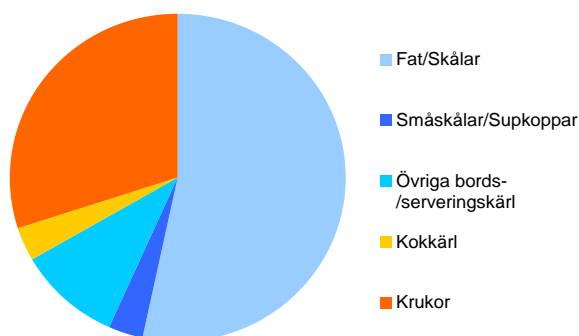
I materialet från Tullportsgränd utgjorde produktionsavfallet en större andel av keramiken än i materialet från kvarteret Atlanten där det fanns en övervägande del hushållskeramik. Troligen är förklaringen att materialet från Tullportsgränd återspeglar en snävare tidsperiod då det huvudsakligen kommer från ett och samma lager. Möjligen kommer produktionsavfallet i materialet från Tullportsgränd från en enda bränning eftersom här saknas andra kärlformer än krukor och möjligen grytor. I produktionsavfallet från kvarteret Atlanten förekommer även andra kärlformer så som fat och skålar. Hela keramikmaterialet från Tullportsgränd kan i huvudsak dateras till perioden 1640-1750 med en tyngdpunkt, som även inbegriper delar av krukneriavfallet, till omkring 1650 till 1700. Keramiken i kvarteret Atlanten representerar ett längre tidsintervall, från 1500-talets slut och in i 1800-tal, och från denna undersökning finns överlag ett bredare spektra av föremålsfynd.

Om krukneriet kan vi sammanfattningsvis konstatera att detta funnits i eller i nära anslutning till kvarteret Atlanten, åtminstone från mitten av 1600-talet och fram till årtiondena runt 1700. Produktionen har innefattat såväl kokkärl och krukor som vitleredekorerade fat och skålar.

Kärityper kvarteret Atlanten

Kärityper Tullportsgränd

Litteratur

Bäck, Mathias 2005. UV Bergslagen, rapport 2005:14, arkeologisk undersökning : Skeppare och vägarfolk i Västerås hamnområde 1620-1730 : Västmanland, Västerås stad, kvarteret Oden, RAÄ 232, Dnr 423-03619-1999 –Stockholm

Bäck, Mathias & Romedahl, Helén 2006. UV Bergslagen, rapport 2006:22 : Arkeologisk undersökning : Björn Olssons bronsgjuteri i stormaktstidens Västerås : Västmanland, Västerås stad, Kvarteret Kleopatra 7 och 9, RAÄ 232 : Dnr 423-1320-2005

Elfwendahl, Magnus 1999. Från skärva till kärl : Ett bidrag till vardagslivets historia i Uppsala. –Lund

Gaimster, David 1997. German Stoneware 1200-1900 : Archaeology and Cultural History. –London

Johansson, Mikael 2006. Keramiken från kvarteret Svalan. // Från klostermark till hamnkvarter på 200 år : Vattugatan och kvarteret Svalan ca 1440-1640 : Stockholms stad, Norrmalm, RAÄ 103 : Arkeologisk undersökning 1991 : SR 1127 (Michél Carlsson & John Hedlund) –Stockholm

Johansson, Mikael 2007. Rödgoods i Stockholm. // Fat och furstar : Lerkärl och ugnskakel från 1400-1700. (red. Kirsi Majantie) –Turku

Möller, Tom 1999. Krukmakare och kakelugnsmakare – eldens gang från fyr till pipa. –Stockholm

Rosén, Christina. 2004. Stadsbor och bönder. Materiell kultur och social status i Halland från medeltid till 1700-tal. Riksantikvarieämbetet arkeologiska undersökningar skrifter 53. Lund studies in medieval archaeology 35. Stockholm.

Bilaga 5 – fyndlista kvarteret Atlanten

Fnr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning	
1		6	2			Kritpipa		Piplera				Huvud, klack, skaft	1	7	Troligen engelsk. Klacken avbruten. Krusta/avlagringar. Legat i vatten? Andra hälften av 1600-talet.	
2		3	3	20 cm		Kritpipa		Piplera			Stämplor på båda sidor om klacken, "N" er "Z" resp "3".	Huvud, klack	1	8	Tillverkad i Olof Forsbergs pipfabrik i Stockholm. 1739-1759	
3		2	6	1	2	Kritpipa		Piplera			Huvudet indelat i fält, upphöjda streck mellan	Huvud, klack	1	3	Troligen svensk. Endast liten del av huvudet bevarat. Mitten av 1700-talet	
4		6	10	1		Kritpipa		Piplera			Klackstämpel "OA"	Huvud, klack	1	8	Holländsk, tillverkad av Ouwen Andriesz i Gouda. 1660-1670	
5	UTGÅR															
6		6	6	1		Kärl	Kruk-makerispill	Keramik	Yngre rödgods					1	6	
7		6	6	1		Kärl		Keramik	Flintgods	Kopp?				1	3	
8	Rensfynd vid baning					Kritpipa		Piplera			Klackstämpel "XI" (eller "X"). Stämpelornes ring, skaftet.	Klack, skaft	1	5	Holländsk. Flitigt använd i avbrutet skick. Bitmärken. Skaftets diameter 11 mm. 1600-1675	
9	Rensfynd vid baning					Kritpipa		Piplera			Klackstämpel, bokstäver?	Huvud, klack	1	7	Holländsk. Klackmärke möjligen MH. 1660-1670	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
											Stämpelornegrad mynning.				
10	Rensfynd vid baning					Kritpipa		Piplera				Klack, skaft	1	4	Engelsk. Oval klack. 1660-1680
11	Rensfynd vid baning					Kärl		Keramik	Fajans?		Målad dekor, rosa grönt.		1	1	Jämn tennglasyr. Recent?
12		3	3	20 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Buk	3	24	
13		3	3	20 cm		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods			Myn	1	27	Felbränd och sekundärbränd. Felbränd men ändå använd?
14		3	3	20 cm		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Myn, hankfäste	1	36	Felbränd
15		3	3	20 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, blåa rand runt mynningen.	Myn	1	6	Trekantigt tvärsnitt, mynningen.
16		3	3	20 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitleredekor, engobelängs mynningens utsida.	Myn	1	7	
17		2	2			Hålglas		Glas		Flaska		Bot, buk	2	44	Blå, fyrsidig flaska. En flaska, två fragment. Andra delen av 1600-talet, möjligen första delen av 1700-talet
18		2	2			Kritpipa		Piplera				Skaft	1	4	
19		2	2			Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	1	7	Runt huvud, 17 mm stort, Platt skaft. Längd 45 mm.
20		2	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Buk	2	18	
21		2	2			Kärl		Keramik	Yngre	Skål/	Vitlereengo	Buk	1	1	Liten skål med

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stück/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
									rödgoods	supkop	be				heltäckande engobe, efterliknar fajans?
22		2	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat	Vitleredekor	Myn	1	31	D-format tvärsnitt, mynningen.
23		2	0	2		Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	1	19	Platt tvärsnitt, även huvudet. Längd 80 mm. Huvudets längd 25 mm.
24		2	0	2		Kärl		Keramik	Fajans	Fat?	Gult gods, vit tennglasyr.		1	1	Svensktillverkat? 1700-tal?
25		2	0	2		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Gryta		Buk	1	5	
26		2	0	2		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat?	Vitlereengobe	Buk	1	4	
27		2	0	2		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Kruka?		Buk	1	3	
28		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Kruka?		Bot	1	54	Beläggning, legat i vatten?
29		6	2			Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgoods			Buk	1	4	Felbränd
30		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods		Vitleredekor, hornmålning (ränder, ett fragment med prick).	Buk	4	51	
31		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat/skål	Gul glasyr.	Myn, buk	2	24	Heltäckande gul glasyr, tennglasyr?
32		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Skål/kruka		Myn	1	12	
33		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Skål/supkop	Vitleredekor resp oxidmålning.	Myn	2	7	
34		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat/skål?	Grön	Buk	1	15	
35		6	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Skål?		Myn	1	7	Spjälkad

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stück/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
36		6	2			Kärl		Keramik	Flintgods	Kopp/skål		Fot	1	3	
37		6	2			Kärl		Keramik	Porcelain	Fat	Tryckt, mörkgrå dekor. "Kineseri".	Bot, fot	1	4	
38		6	2			Hålglas		Glas		Flaska?	Grönt		1	6	
39		6	2			Eldslagningflinta		Flinta					2	12	
40	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kritpipa		Piplera				Skaft	2	6	En med beläggning, legat i vatten?
41						Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat?	Vitleredekor	Myn, bot	2	32	
42	Profil längst i söder i bruna lagret					Eldslagningssflinta		Flinta					1	16	
43	Profil längst i söder i bruna lagret					Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods	Skål			1	4	Liten skål
44	Profil längst i söder i bruna lagret					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, hornmålning.	Buk	1	22	Upphågningshål
45	Profil längst i söder i bruna lagret					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Kamristad dekor.	Buk	1	22	
46	Profil längst i					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Flaska /			1	2	Litet kärl

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
	söder i bruna lagret									krus					
47		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka		Buk	1	6	
48		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Bot	1	47	Enbart skröjbränd?
49		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	En skärva med vitleredekor, hornmålning (vågband, ränder), oxidmålning. En skärva med Hornmålning. En skärva med vitlereengobe	Myn, buk	5	70	En av mynningarna räfflad profil
50		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Fat			1	23	
51		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods			Buk	1	5	Oglaserat, liten kruka/skål?
52		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Buk, myn	2	19	
53		2	6	Stick 1,		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka		Buk, myn	3	37	"Andrasortering"

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				lager 2											
54		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitlereengobe	Myn	1	10	Enbart skröjbränd?
55		2	6	Stick 1, lager 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Gult	Myn	1	5	Gult
56		2	6	Stick 1, lager 2		Hålglas		Glas					1	1	Tunt glas, ca 0,5 mm. Ljust grönt.
57		2	6	Stick 1, lager 2		Planglas		Glas					1	1	1 mm tjockt. Ljust grönt.
58		2	6	Stick 1, lager 2		Eldslagningsflinta		Flinta					1	1	Bränd
59		3	5	I botten av rutan, innan brandlagret		Kritpipa		Piplera			Stämpelornegrad, ränder och zigzagrande r.	Skaft	1	1	
60		3	5	I botten av rutan, innan brandlagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Pokal?	Vitlereengobe utvändigt. Grön.	Myn, buk	1	17	Liten, rakbukig skål på fot.
61		3	5	I botten av rutan,		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning. Blå rand	Myn, buk	2	15	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				innan brand- lagret							längs mynningen. Figuralt/vä- xtornamentik?				
62		3	5	I botten av rutan, innan brand- lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Gryta		Buk	1	5	
63		3	5	I botten av rutan, innan brand- lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat?		Buk	1	8	Vattensvallad
64		3	5	I botten av rutan, innan brand- lagret		Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods			Buk	1	3	Vitbrännande lergods
65		3	5	I botten av rutan, innan brand- lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Kruka?		Buk	1	14	
66		3	5	I botten av rutan, innan brand- lagret		Kärl		Keramik	Fajans?			Buk	1	4	Sekundärbränd

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
67		3	5	I botten av rutan, innan brandlagret		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods			Buk	2	11	
68		3	5	I botten av rutan, innan brandlagret		Kakel		Keramik			Blå, målad dekor, geometrikt mönster "Kinesiskt"		1	22	
69		3	5	I botten av rutan, innan brandlagret		Beslag		Metall: Järn					1	25	Bandformat. Ca 20x90 mm stort
70		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning. På två fragment även sgraffitto. Figuralt/växtornamentisk?	Myn, buk	3	140	Mynningen profilerad i tvärsnitt, liknar spetsoval tumvante.
71		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Myn, buk, fot, tass	6	136	En fot, en tass, resten mynning/buk. Tassen ca 35 mm i diameter, ca 40 mm hög.
72		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka?		Hänkel	1	28	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djupa	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				0,45											
73		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitlereengobe, grön glasyr.	Buk	1	4	
74		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods		Gul glasyr.	Buk	1	5	
75		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Vitleredekor, engoberunt utsidan av mynningen.	Myn	1	5	
76		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta?		Buk	1	6	Felbränd/sekundärbränd?
77		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kritpipa		Piplera				Skافت	1	1	
78		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning, oxidmålning.	Buk, myn	3	66	Felbrända?
79		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				1	21	Stöd? Del av föremål med tumdekor?
80		3,5	6,5	Fyllning/översta		Hålglas		Glas		Flaska		Myn	1	10	1700-tal eller sent 1600-tal

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				0,3-0,45											
81		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Eldslagningsflinta		Flinta					3	21	Två av fragmenten brända.
82		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Ten		Metall: Järn					1	10	Platt ten, bredd 6 mm, längd 65 mm. Spikskaft?
83		3,5	6,5	Fyllning/översta 0,3-0,45		Kniv		Metall: Järn		Bordskniv		Tånge, blad	1	14	
84	Rensfynd, profil					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				3	136	Ett felbränt fat med hemring, ett stöd, ett stort, felbränt kärl (tegel?)
85	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning, hemring. Ränder och figuralt/växtmotiv.	Myn, buk	6	142	Hemring på två fragment, hornmålning på tre (ett fat). Ena mynningen är i tvärsnitt D-formad med en kantvulst på fatens framsida. Andra mynningen har en svängd, tillplattat profil. 1600-1700-tal?
86	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/ kruka		Myn, buk, bot	7	200	
87	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, sgrafitto?	Myn	1	23	"Fotring" längs mynningen. Felbränd eller sekundärbränd?
88	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor	Hänkel, myn	1	67	
89	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/ kruka?		Hänkel	2	54	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
90	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitleredekorer längs mynningen, in- och utvändigt.	Myn	1	5	
91	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Stengods	Krus?		Hänkel	1	8	Westerwald
92	Rensfynd, profil					Kärl		Keramik	Stengods	Bartman-krus		Buk	1	13	Siegburg? 1500-tal-början 1600-tal
93	Rensfynd, profil					Hålglas		Glas		Flaska?			1	4	Fyrsidig flaska?
94	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekorer, scraffitto? (ränder), oxidmålning (vågrand).	Myn, buk	1	115	Flackt, D-formad mynning med kantvulst. Felbränd/andrasortering?
95	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Skål	Vitleredekorer, hornmålning (ränder), oxidmålning (prickar).	Myn	1	46	Felbränd, fastbränd keramik. Andrasortering?
96	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekorer, ett fragment med sgrafitto.	Myn	3	49	En skärva med flackt, D-formad mynning med kantvulst, en skärva med närmast S-formad mynningsrand. Möjligen felbrända i glasyrbränningen.
97	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Kruka?		Buk, bot	3	84	Felbrända i glasyrbränningen?
98	"Gräsmattan" innanför slagsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Hank	1	23	Enbart skröjbränd.
99	"Gräsmattan"					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål		Hank	1	36	Sintrad.

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
	innanför slaggsten														
100	"Gräsmattan" innanför slaggsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Relieferning, växtmotiv.	Öra	1	35	Öra till mindre skål.
101	"Gräsmattan" innanför slaggsten					Kakel	Ugnskakel	Keramik	Yngre rödgods		Vitlereengobe, grön glasyr.	Platta	1	17	
102	"Gräsmattan" innanför slaggsten					Beslag		Metall: Cu-leg					1	8	Tunt beslag, rektangulärt 60x19 mm, tre ursprungliga kanter, nitar längs vänstra kanten.
103		0	0			Hålglas		Glas		Flaska?			1	18	Sekundärbränd
104	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?		Buk	3	56	Spjälkade
105	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta?		Buk	1	8	Enbart skröjbränd?
106	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitlereengobe in- och utvändigt.	Myn	1	3	Felbränd vid glasyrbränning/sekundärbränd?
107	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål?	Vitleredekoration, oxidmålning.	Myn	1	3	Litet fat/liten, vid skål
108	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Stengods	Krus?	Brun, saltglaserad utsida. Ljusgrått gods.	Buk	1	2	Siegburg. Före 1630-tal
109	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kärl		Keramik	Fajans	Fat?	Vit, heltäckande tennglasyr, in- och	Myn	1	2	Ljust, gulorange gods. Svensktillverkat? 1700-tal?

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
											utvändigt. Ljust, gulorange gods.				
110	Under grusgång/väg	3	5	Stick 1		Kritpipa		Piplera				Skaft	1	3	
111		1	3			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning (ränder), Oxidmålning.	Myn	1	10	Upphångningshål
112		1	3			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning (figuralt/växtmotiv).	Buk	1	19	
113		1	3			Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitleredekor	Myn	1	5	
114		1	3			Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitlereengobe, gul glasyr.		6	14	Ett kärl. Sönderslaget i småbitar för att användas som råmaterial?. Ljust lergods. Vitbrännande?
115		1	3			Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods	Gryta/kruka	Gul glasyr.	Buk	1	14	
116		1	3			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål?			1	8	Litet, hankelförsett kärl. Skål?
117		1	3			Tegel	Murtegel	Keramik					1	16	Bränd insida. Del av keramikugn?
118		2	6		1	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor. Hemring, scrafitto.	Myn	4	42	
119		2	6		1	Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods	Gryta/kruka	Gul glasyr. Ljust orange gods.	Buk	3	14	Vitbrännande lergods? Import?
120		2	6		1	Kärl		Keramik	Yngre	Skål?		Myn	1	11	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
									rödgoods						
121		2	6		1	Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Skål/supkop	Vitleredekor, hornmålning?	Myn	1	3	Fel- eller sekundärbränd.
122		2	6		1	Kärl		Keramik	Yngre rödgoods?			Buk	1	3	
123		2	6		1	Hålglas		Glas		Apoteks-glas?		Buk	1	2	
124		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Fat/skål?	Vitleredekor, hornmålning, scrafitto, oxidmålning.	Myn, buk	5	25	
125		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods			Hänkel	2	17	Enbart skröjbränd?
126		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Gryta/kruka		Buk	1	3	Enbart skröjbränd?
127		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgoods	Skål	Vitleredekor	Myn	1	6	
128		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Stengods	Krus	Reliefdekor (vertikala fält, horisontella ränder).	Buk	1	9	Westerwald. Fel-/sekundärbränd.
129		4	0	Stick 1		Hålglas		Glas		Flaska		Myn	1	4	
130		4	0	Stick 1		Planglas		Glas			Grönt		1	5	
131		4	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Flintgoods		Vit tennglasyr, vitt gods.	Myn	1	2	Vit tennglasyr, vitt gods.
132		4	0	Stick 1		Kärl?		Metall: Järn		Gryta?		Buk	1	135	
133		4	0	Stick 1		Spik		Metall: Järn					1	29	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
134		2	4		3	Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor	Buk	1	12	Felbränd vid glasyrbränningen
135		2	4		3	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat		Bot	1	13	Själkad
136		2	4		3	Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Fat?	Vitleredekor	Buk	1	7	Felbränd vid glasyrbränningen
137		2	4		3	Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Skål	Vitleredekor	Myn	1	8	Felbränd
138		2	4		3	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitleredekor, ena kärlet.	Myn	2	7	
139		2	4		3	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål?		Myn	1	3	
140		2	4		3	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål?		Bot	1	14	
141		2	4		3	Kärl		Keramik	Stengods	Krus	Reliefdekor (horisontella ränder). Blå målning.	Buk	1	7	Westerwald. Fel-/sekundärbränd.
142		2	6	Stick 2	2	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, sgrafittio (figuralt/växtmotiv?)	Buk	1	14	Felbränd?
143		2	6	Stick 2	2	Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka	Vitleredekor	Myn	1	8	Felbränd vid glasyrbränning
144		2	6	Stick 2	2	Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Bot, buk	2	26	Felbränd vid glasyrbränning?
145		2	6	Stick 2	2	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat?	Ljust orange gods.	Buk	1	11	Vitbrännande lergods? Ljust orange gods. Import?
146		2	6	Stick 2	2	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Buk	1	1	
147		2	6	Stick 2	2	Planglas		Glas			Grönt		1	6	En kröjslad kant.
148		2	6	Stick 2	2	Eldslagningsflinta		Flinta					1	1	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stück/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
149		5	7	Stück 1/rensning		Brännplåt	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				2	175	En brännplåt med kanelyrer.
150		5	7	Stück 1/rensning		Slagg	Krukmake rispill?	Keramik?					1	24	Genonsintrad. Ugnsvägg?
151		5	7	Stück 1/rensning		Brännstöd	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				1	60	Brännstöd, Veckad lerkorv.
152		5	7	Stück 1/rensning		Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Hänkel	1	61	
153		5	7	Stück 1/rensning		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka		Buk	3	33	
154		5	7	Stück 1/rensning		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, två kärl med scrafitto och oxidmålning.	Buk	3	60	Felbrända vid glasyrbränning?
155		5	7	Stück 1/rensning		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, ena kärlet med hornmålning.	Myn, buk	2	14	
156		5	7	Stück 1/rensning		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Buk	1	11	
157		5	7	Stück 1/rensning		Kärl		Keramik	Flintgods	Fat?	Tryckt, svart dekor (växtmotiv).	Myn	1	8	
158		5	7	Stück 1/rensning		Eldslagningflinta		Flinta					2	42	Ena bränd
159		5	7	Stück 1/rens		Hålglas		Glas		Flaska?	Svagt grönfärgat.	Buk	1	14	Upp till 8 mm tjockt glas.

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				-ning											
160		5	7	Stick 1/rensning		Kritpipa		Piplera				Skaft	1	1	
161		5	7	Stick 1/rensning		Ten		Metall: Järn					1	21	Spikskrift? 100x9x4 mm.
162	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka	Vitlereengobe	Myn	1	66	
163	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Bot	1	25	
164	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Buk	1	7	
165	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitleredekor, engobe längs mynningens in- och utsida.	Myn	1	4	Spår efter öra
166	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Heltäckande engobe, gul glasyr, tennglasyr?	Bot	1	3	
167	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, blå hornmålning, hemring.	Myn, buk	6	111	
168	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?	Gul glasyr, in- och utvändigt	Buk	1	18	Importgods?
169	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Buk	1	22	Enbart skräjbränd? Litet, rundbuktigt kärl. Sparbössa? Gryta?
170	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka?		Myn	1	30	Felbränd
171	2x2 m	5	7	Stick 2		Stöd	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				2	25	
172	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl?	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods			Hänkel?	1	10	Felgjord hänkel eller stöd?

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
173	2x2 m	5	7	Stick 2		Stöd	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				1	8	Keramikrulle som använts som avståndsstöd?
174	2x2 m	5	7	Stick 2		Kärl		Keramik	Flintgods	Fat/skål	Vit tennglasyr. En skärva med reliefdekor längs den vågiga mynningen.	Myn, buk	4	30	
175	2x2 m	5	7	Stick 2		Kritpipa		Piplera				Skaft	1	1	
176	2x2 m	5	7	Stick 2		Hålglas		Glas		Faska?	Grönt		1	7	
177	2x2 m	5	7	Stick 2		Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	2	26	Ena spiken 8,7 cm lång med rektangulärt, 15x12 mm stort, huvud. Andra spiken 7,5 cm lång med runt, 15 mm stort huvud.
178		2	0	Stick 1		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Kruka?		Bot	2	56	Enbart skröjbrända? Den ena delvis reduktionsbränd.
179		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitlereengobe två fragment.	Buk	3	7	
180		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat?	Vitleredekor, hornmålning. Gulgrått gods.	Buk	1	6	Gulgrått gods.
181		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, sgrafitto, oxidmålning. Rutmönster?	Buk	1	20	
182		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka			1	6	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
183		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitlerengobele in- och utvändigt, invändigt gul glasyr.	Buk	1	3	Efterliknar vitbrännande importgods?
184		2	0	Stick 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Buk	2	13	
185		2	0	Stick 1		Planglas		Glas			Grönt		1	2	Ca 1,5 mm tjockt. Två kröjsslade kanter, rutan bör ha haft ett hörn med ca 40 graders vinkel.
186		2	0	Stick 1		Slagg	Krukmake rispill?	Keramik?					1	158	Böjd form.
187		2	0	Stick 1		Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	2	47	Ena kraftig 5 cm lång, Ovalt huvud? 15x20 mm stort, andra spiken ca 11 cm lång, ung ovalt huvud 15x20 mm stort.
188		2	0	Stick 1		Föremål		Metall: Järn					1	35	Längd 8,5 cm (avbruten), bredd ca 1,5 cm. Svängd i en ände. Fotskrapa?
189		2	0	Stick 1		Kniv/egg-redskap		Metall: Järn					1	8	Längd 4 cm, bredd 1,3 cm.
190		3	5	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor. Hornmålning.	Myn, buk, bot	14	212	
191		3	5	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor. Hornmålning, sgrafitto. Lövmotiv. Oxidmålning.	Bot	3	50	Ett fat.
192		3	5	Stick 2		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor	Myn	2	14	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
193		3	5	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål?	Vitleredekor	Myn	1	1	
194		3	5	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål?	Vitlereengobe, in- och utvändigt.	Buk	1	5	
195		3	5	Stick 2		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka	Gul glasyr.	Buk	1	15	Relativt ljusst gods. Ej samma gods som keramikavfallet.
196	Rensfynd vid baning					Eldslagningsflinta		Flinta					1	36	
197		1	7	Brandlagret		Spill		Metall: Lättmetall					1	1	Sågad lättmetallflisa, del av list? Recent. KASTAT
198		1	7	Brandlagret		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitlereengobe	Myn, buk	7	83	Felbränt vid glasering?
199		1	7	Brandlagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor. Ena skärvan med ränder, andra med vågrand med korta streck, vid mynningen.	Myn	2	28	
200		1	7	Brandlagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta/kruka		Buk	6	47	
201		1	7	Brandlagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		En skärva med vitlereengobe.	Bot, buk	4	24	
202		1	7	Brandlagret		Kärl?		Metall: Cu-leg				Myn	1	7	Kärl? Tunn metallplåt, ca 0,5 mm.
203		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitlereengobe, hemring.	Bräm	1	1	
204		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Grön glasyr.	Buk	1	1	Litet kärl
205		1	7	Övre		Kärl		Keramik	Yngre	Fat/sk	Oxidmålning	Myn	1	2	Brunaktig godsfärg.

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
				lagret					rödgoods	ål	, marmorering . Brunaktig godsfärg.				
206		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitlereengobe	Myn	1	2	
207		1	7	Övre lagret		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods			Buk	1	4	Felbränd
208		1	7	Övre lagret		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitlereengobe? Grön glasyr.	Myn	1	5	
209		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, hornmålning .	Myn	1	5	
210		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Ristad dekor, vågränder, under grön glasyr.	Myn	1	16	
211		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Myn	1	11	Liten gryta. Sekundärbränd.
212		1	7	Övre lagret		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitlereengobe, hornmålning (ränder, en skärva).	Myn, buk, bot	3	50	Delvis reduktionsbrända.
213		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods		Vitleredekor, hornmålning (ränder) en skärva.		3	45	
214		1	7	Övre lagret		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Vitleredekor, hornmålning, oxidmålning (en skärva).	Myn, buk, bot	3	124	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
											Figur/växtmotiv.				
215		0	7	Lager 2		Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods		Vitlereengobe?	Bot	1	47	Felbränd vid glasering?
216	Fynd vid baning, N V delen					Kritpipa		Piplera				Skaft	1	2	
217	Fynd vid baning, N V delen					Ten		Metall: Järn					1	17	Spikskaft/ten, något böjd. 8-10 mm bred, ca 5 mm tjock och 62 mm lång. KASTAD
218		3	3	Innan botten-lager av kol		Spik		Metall: Järn					1	6	Bockad? Längd ca 50 mm, oregelbundet ovalt huvud ca 12x15 mm.
219		3	3	Innan botten-lager av kol		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Myn	1	13	
220		0	2			Kärl		Keramik	Flintgods		Tryckt, svart dekor (blomma, geometriskt mönster).	Buk	1	2	1800-tal, kolla tryckt dekor
221		0	2			Kritpipa		Piplera				Skaft	1	2	
222		0	7	Lager 1		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, hornmålning (ränder).	Bot	1	25	
223		0	7	Lager 1		Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Gryta?		Myn	1	19	Endast stänk av glasyr, fastbränd mynningskant
224		0	7	Lager 1		Hålglas		Glas		Flaska?	Grönt		1	4	3 mm tjockt
225		3	5	Stick 3		Sporre		Metall: Järn					1	37	1700-tal?
226		3	5	Stick 3		Knapp		Metall: Cu-leg					1	4	Välvd, rand runt kanten, 20 mm i diameter, ögla på baksidan. 1700-tal-

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
															1900-tal
227		3	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Buk	1	4	
228		3	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål?	Vitleredekor (ränder), rödbrun färg/slamning.	Myn	1	2	
229		3	1			Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods				1	5	
230		3	1			Föremål		Glas					1	5	Glaspest
231		3	1			Hålglas		Glas		Flaska?	Grönt		1	5	5 mm tjockt.
232		3	1			Planglas		Glas			Grönaktigt		1	1	1 mm tjockt
233		3	1			Kritpipa		Piplera				Skافت	1	1	
234		3	1			Eldslagningsflinta		Flinta					2	5	
235		3	1			Kärl		Keramik	Flintgods		Blå, målad dekor. Hus, växter.		1	3	
236		3	1			Kärl		Keramik	Flintgods?				1	3	Sekundärbränt.
237		3	1			Kärl		Keramik	Lergods?				1	2	Sekundärbränt/felbränt. Ser ut som protostengods.
238		3	1			Kärl		Keramik	Vitbrännande lergods		Grön glasyr.	Myn	1	1	
239		3	1			Föremål		Metall: Järn					1	48	Hästska? Bandformat föremål, aningen böjt. Bredd 22-28 mm, tjocklek 6 mm, längd ca 65 mm.
240		3	1			Spik		Metall: Järn					5	84	En med helt huvud. Detta är trekantigt, 15x20 mm stort.
241	Kulturlagret vid prof. Slaggsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/gryta?		Buk	2	12	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stück/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
242	Kulturlagret vid prof. Slaggsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods				1	5	Svartglaserad på båda sidor
243	Kulturlagret vid prof. Slaggsten					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor. Två skärvor med hornmålning (streck), en med hornmålning och oxidmålning.	Buk	4	16	
244		4	2			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/gryta?		Myn, buk, bot	5	40	
245		4	2			Kritpipa		Piplera				Skaft	1	3	
246		4	2			Kärl		Keramik	Flintgods		Vit tennglasyr, vitt respektive gult gods.		2	2	Vit tennglasyr, vitt respektive gult gods.
247	Profil längst i norr utanför slaggstenen i blandade lerlagret.					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Hemring	Buk	1	18	Sekundärt använd som kokkärl? Sotig utsoda.
248	Profil längst i norr utanför slaggstenen i blandade lerlagret.					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Myn	1	33	Andrasortering, använd gryta.
249	Profil längst i					Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta?		Buk	1	5	Fäste för skaft

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
	norr utanför slaggstenen i blandade lerlagret.														
250	Profil längst i norr utanför slaggstenen i blandade lerlagret.					Kärl	Krukmake rispill	Keramik	Yngre rödgods	Kruka/fat?	Vitleredekor	Buk	1	7	Glasyrfläck
251	Profil längst i norr utanför slaggstenen i blandade lerlagret.					Tegel?		Keramik		Taktegel?			1	27	Form som taktegel, gods som keramik.
252	Under grusgång/väg, i kanten av vägen	3	3			Kniv/egg-redskap		Metall: Järn				Tånge, blad	1	26	Tången sitter ungefär mitt på bladet och är ca 5,5 cm lång. Bladet är avbrutet, ser ut att ha varit ungefär lika långt som tången. Ås mitt på bladet?
253	Under grusgång/väg, i kanten av vägen	3	3			Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	2	23	5 resp 2,5 cm långa. En spik med sexkantigt huvud? Huvud ca 2,5 resp 1,8 cm.
254		3	5	Stick 3		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor/engobe. Hornmålning, sgrafitto,	Myn, buk, bot	8	117	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal främ	Vikt	Beskrivning, anmärkning
											hemring.				
255		3	5	Stick 3		Kärl		Keramik	Yngre rödgods			Buk	3	32	
256		3	5	Stick 3		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/gryta?	Vitlereengoge på ett par skärvor.	Buk, bot	6	105	
257		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Vitleredekor, hornmålning (ränder).	Myn	1	14	Blank, jämn glasyr, tennglasyr?
258		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor	Myn	1	12	
259		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/gryta?		Buk	1	15	Sekundärbränt.
260		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, hornmålning. Grön glasyr.	Buk	1	5	Ljust gods.
261		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitleredekor, grön glasyr.	Hänkel	1	15	
262		3	5	Stick 4		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?		Buk, bot, hänkel	4	84	
263		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkop	Vitlereengobe	Myn	1	8	
264		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Gul glasyr.	Myn	1	26	Heltäckande, jämn, blank, gul glasyr. Tennglasyr?
265		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/gryta		Buk	4	26	
266		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor (ränder).	Myn	1	23	
267		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?	Vitlereengobe, två av skärvorna.	Buk	4	47	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stück/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fram	Vikt	Beskrivning, anmärkning
268		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredeng obehemring, sgrafitto.	Buk	1	8	
269		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Flintgods	Fat?		Myn	1	6	Sekundärbränt
270		3	3	10 cm		Kärl		Keramik	Flintgods		Tryckt, svart dekor.	Buk	1	1	
271		1	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat/skål	Vitleredekor, hornmålning (en med ränder), oxidmålning (en skärva) vitlereengobe (en skärva).	Buk, myn, bot	5	112	
272		1	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka/krus/kanna		Myn	1	26	
273		1	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/supkoppar	Vitleredekor	Myn	1	1	
274		1	1			Kärl	Krukmake rispill?	Keramik	Yngre rödgods				1	3	
275		1	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat?	Oxidmålning?	Buk	1	13	Sotig utsida. Stekfat? Sekundärbränt?
276		1	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?	Vitlereengobe	Buk, bot	2	19	
277		1	1			Hålglas		Glas				Buk	1	1	Klarglas (svagt lila), ca 1 mm tjockt
278		1	1			Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	1	51	Bockad, kraftig spik. Längd ca 17 cm, huvudet oregelbundet rektangulärt ca 18x16 mm. Recent?
279		5	1			Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Myn, hänkel	7	64	Ett kärl.
280		5	1			Kritpipa		Piplera				Skaft	2	4	

Enr	Fyndomständighet	X	Y	Stick/djup	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal	Vikt	Beskrivning, anmärkning
													från		
281		5	1			Hålglas		Glas		Flaska?	Grönt	Buk	1	5	Grönt glas, knappt 3 mm tjockt.
282		5	1			Spik		Metall: Järn				Huvud, skaft	1	27	Längd ca 8 cm, huvud rektangulärt ca 18x21 mm.

Bilaga 6 – fyndlista Tullportsgränd

Fnr	Fyndomständighet	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fragment	Vikt	Beskrivning, märkning
1	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Mynning	14	467	Flera kärl. Ev. Krukmakerispill i form av felaktiga glasyrer förekommer i posten. Utkragade mynningar, profilerad mynningsrand.
2	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	14	213	Oidentifierade kärlfragment
3	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerispill	Keramik		Kruka		Mynning	9	215	Krukmakerispill, felbränd, smältskador
4	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål		Mynning	5	93	Utkragade mynningar utan mynningsrand, enstaka vertikala
5	Sektion 1	8	Kritpipa		Piplera			På huvuder: Växtrankor, fantasifigur? Ren? Horn, stora öron	Huvud, klack	1	6	Engelsk "order of Forest" pipa. Första hälften 1800-talet. Ovanpå golvkonstruktion, A1
6	Störning i profiler	7	Kritpipa		Piplera			På huvuder: Tre kronor, "F R" under detta	Huvud	1	3	Svensk, Fredrik I - pipa . Troligen tillverkad av Anders Örnbeck 1751-60.
7	Störning i profiler	12	Kritpipa		Piplera			Klackstämpel: Krönt tecken (?), prickad cirkel runtom. Prickad stämpeldecor runt mynningen	Huvud, klack	1	6	Holländsk pipa från 1715-1739.
8	Störning i profiler	12	Kritpipa		Piplera				Skaft	7	21	Ospec.
9	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Öronskål		Öra	1	11	hänkel, runt tvärsnitt
10	Sektion 1	10	Tegel		Tegel		Tak			1	29	Taktegel? Sekundsärbränd?
11	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Gryta		Mynning	2	24	Små grytor med rundbukig form och utkragad mynning
12	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändigt heltäckande vitengobe, hemring/sgraffitto, koncentriska cirklar och vågband Helvita kärl förekommer.	Mynning	20	574	Fat/Talrikar med låg, D-formad mynningsrand.

Enr	Fyndomständighet	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fragment	Vikt	Beskrivning, anmärkning
13	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka	Kraftiga drejränder upp mot mynning	Mynning	1	50	Större kruka med inåtböjd profilerad mynning. Ljus lera. Import?
14	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	30	797	Oidentifierade kärlfragment
15	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	40	646	Oidentifierade kärlfragment
16	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerspill	Keramik		Kruka		Buk	11	164	Krukmakerspill. Oglaserade bukfragment från krukor/grytor. Skräjbrända? Ljus godsfärg
17	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Lock?	Drejfåror	Buk	1	10	Toppig form med mycket liten diameter på drejfåror
18	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerspill	Keramik		Fat	Dubbel glasyr, Undre vitengobe/glasyr med sgraffito vågband, övre enfärgad blyglasyr	Buk	1	10	Omglaserad? Krukmakerspill?
19	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat		Botten	1	18	Mittparti plan bottenform, synliga drejmärken.
20	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	4	113	Krukmakerspill, glasyrskador
21	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Koncentriska cirklar	Buk	2	117	Vida skålar
22	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändigt heltäckande vitengobe, hemring	Buk	4	62	1 kärl
23	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka		Buk	1	24	Invändigt sotad
24	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	21	212	Oidentifierade kärlfragment
25	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerspill	Keramik		Kruka	Enfärgad grönbrun fläckvis blyglasyr	Mynning	2	151	Krukmakerspill. Kruka med 2 vertikala bandhänklar. Felglaserad. Mynningen skadad av brännplåt, passning med F26.
26	Sektion 1	10	Brännplåt	Krukmakerspill	Keramik			Kanelyrer		2	150	Krukmakerspill. Brännplåt med råfflor/kanelyrer. Rikligt av glasyrspill. Samma färg som F26, passning.
27	Sektion 1	10	Stöd	Krukmakerspill	Keramik					2	46	Krukmakerspill, Stöd av rund rullad och tummad lera för bränning i ugn.
28	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Terrin	Invändig vitengobe .Våglinjer sgraffito.	Mynning	1	24	Djup skål med vertykal mynning och "vingat" utskjutande brätta. Stöd för lock.
29	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Ospec		Buk	3	37	Oidentifierade kärlfragment

Enr	Fyndomständighet	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fragment	Vikt	Beskrivning, anmärkning
30	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig heltäckande vitengobe. Engobemålning.	Buk	2	28	Brätte?
31	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Öronskål	Invändig vitengobe, ej heltäckande. Koncentriska cirklar	Öra, Mynning	1	19	Litet horisontellt öra till skål med mindre diameter
32	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål/Kruka	Odekorerad, oglaserad	Öra	2	67	Horisontellt bandformat öra, till större kruka eller skål
33	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka?	Odekorerad, oglaserad	Hänkel	3	97	Vertikala hänklar till större krukor
34	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig heltäckande vitengobe, hemring/sgraffito vågband, koncentriska cirklar	Brätte, botten	6	150	Brätten till flera fat, ingen mynningsrand synlig
35	Sektion 1	10	Kärl		Glas		Flaska		Mynning, hals, skuldra	1	36	Schatullflaska.
36	Sektion 1	10	Kärl		Glas		Ospec		Buk	1	8	Klarglas, kantig form, tunn
37	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerispill	Keramik		Kruka		Botten	1	118	Krukmakerispill. Hög snäv kruka, ev flaska, med glasyrskador. Ej fastbränd glasyr, låg bränningstemperatur?
38	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Invändig vitengobe med koncentriska cirklar	Botten	4	187	Fragment av skålar, ev fat med djupare spegel. Troligen 3 kärl.
39	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Skål	Invändig heltäckande vitengobe. Engobemålning.	Botten	1	24	Fotvulst.
40	Sektion 1	10	Spill	Krukmakerispill	Keramik		Ospec		Buk	1	28	Krukmakerispill. Oglaserad bukfragment från kruka? Skrojbränd. Ljus godsfärg
41	Sektion 1	10	Spill?	Krukmakerispill?	Keramik		Ospec	Invändig krakelerad klar och mycket tjock glasyr, felbränd?	Botten	1	13	Skål eller kopp med liten diameter,
42	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Kruka	Invändig heltäckande blyglasyr utan dekor	Buk	2	101	Fragment av mycket kraftig förrådkruka.
43	Sektion 1	10	Tegel		Tegel		Tak			1	22	
44	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig heltäckande vitengobe, vågband.	Brätte	1	12	
45	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig heltäckande vitengobe. Engobemålning.	Mynning /Brätte	1	7	Fat/Skiäl med uppstående mynningsrand.
46	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig blyglasyr utan engobe	Botten	3	136	

Enr	Fyndomständighet	Lager	Sakord	Specialbenämning	Material	Godstyp	Formtyp	Dekor/färg	Del	Antal fragment	Vikt	Beskrivning, anmärkning
47	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Invändig heltäckande vitengobe. Spår av hornmålning, flytande virveldekor	Botten	5	176	Fat utan fotring, vulst
48	Sektion 1	10	Kärl		Keramik	Yngre rödgods	Fat	Koncentriska cirklar, punkter i vitlera	Botten	1	50	Fat/skål utan fotring, vulst. Nedött bränningsskada utvändigt.